

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของรำมอญเกาะเกร็ด

เอกสารตำรางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องราวของกลุ่มชนเชื้อสายมอญนั้น มีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพสังคมของกลุ่มชนเชื้อสายมอญโดยทั่วไป ประวัติความเป็นมา ประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรำของกลุ่มชนชาวมอญมีการกล่าวถึงน้อยมาก ในการทำวิจัยเกี่ยวกับรำมอญเกาะเกร็ดจำเป็นต้องมีข้อมูลเรื่องราวประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน เพื่อเป็นส่วนสำคัญเบื้องต้นเข้าใจเรื่องราวได้อย่างต่อเนื่อง ผู้ศึกษาวิจัยจึงแบ่งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน
2. อาชีพ ภาษา และความเชื่อ
3. ประเพณีและวัฒนธรรมการแสดง
4. การรำมอญ

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน

ไทยเรียกมอญว่า รามัญเป็นชื่อของชนชาติที่อาศัยอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งมีมอญเป็นชาติเก่าแก่มีความเจริญทางด้านวัฒนธรรม ศิลธรรม จารีตประเพณี และศิลปกรรมอายุนับพันปี ชาวยุโรปและอาหรับ เรียกชนชาติมอญว่า ตะเลง (TALAINS) ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า "ตะเลงคونا" เป็นชื่อรัฐหนึ่งในประเทศอินเดีย ที่ชนชาติมอญอาศัยอยู่ และได้อพยพลงมาดินแดนทิเบต ก่อนที่ชนชาติพม่าอพยพลงสู่ดินแดนทางใต้ ชนชาติมอญตั้งอาณาจักรครั้งแรกที่เมืองสะเทิม และชนชาติมอญอีกกลุ่มสถาปนาอาณาจักรขึ้นใหม่ที่เมืองพะโค เรียกชื่อว่า หงสาวดี ส่วนเมืองอื่น ๆ ที่พม่าครอบครองอยู่ ชนชาติมอญได้ตั้งรกรากเป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยแถบภาคกลางตั้งแต่ลพบุรี นครปฐม กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี เรียกว่าอาณาจักรทวารวดี ส่วนภาคเหนือ เมืองหริภุญชัย หรือนครลำพูน โดยพระนางจามเทวีแห่งเมืองละโว้หรือลพบุรี ได้นำนักปราชญ์ราชบัณฑิต พระสงฆ์ สมณะ ชีพราหมณ์ ตลอดจนครอบครัวชาวมอญจำนวนมากตั้งถิ่นฐานในอาณาจักรล้านนา¹

จากบทความดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ามอญขยายอาณาจักรครอบคลุมประเทศไทยตั้งแต่อาณาจักรล้านนาลงไปถึงภาคกลางของประเทศไทยทั้งหมด ต่อมาชนชาติมอญถูกพม่ารุกราน

¹ ศุภพร สังขมราทร, "เอกลักษณ์และความงามทำรำมอญที่ปรากฏในการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุดระบำพม่ามอญ." (รายงานวิชาสัมมนาสุนทรียศาสตร์นาฏศิลป์ไทย สาขานาฏศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 4.

สูญเสียมืองสะเทิม พะโค และเมืองอื่น ๆ มอญพยายามก่อกบฏขึ้นจากพม่าได้บ้างบางระยะ และบางครั้งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าบ้าง ไทยบ้าง ส่วนมอญที่อยู่ในเขตพม่าตอนเหนือ ได้แก่ เมืองพุกาม เมืองหงสาวดี เมืองเมาะตะมะ เมืองมะระแหม่ง ตกอยู่ในอำนาจความปกครองของพม่า จนในที่สุดมอญจึงกลายเป็นชนชาติที่ไม่มีแผ่นดินรวมประเทศ

"ในการรบบระหว่างไทยกับพม่า พม่าได้เกณฑ์ชาวมอญเป็นทัพหน้าทำรบกับกองทัพไทย ชนชาติมอญเป็นชาติที่รักอิสระไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า จึงพากันอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงรับชาวมอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารที่สามโคก จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี และพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มอญที่อพยพมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เรียกว่า **มอญเก่า**"¹

"ในสมัยพระเจ้าตากสิน พ.ศ.2317 เจ้าเมืองเมาะลำเลิง คือพระยาแจ้ง อดีตเจ้าเมืองเชียงแสน ได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งอยู่ถิ่นฐานแขวงเมืองนนท์ เรียกว่า **มอญใหม่** พระยาแจ้ง"² เข้ารับราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยามหาโยธา ซึ่งเป็นต้นสกุล **คชเสนี**

พระมหาชวงก์ อุเจริญ ได้แปลและเรียบเรียงพงศาวดารชนชาติมอญจากต้นฉบับภาษารามัญ สรุปความได้ว่า

"ชนชาติมอญเดิมอยู่ในประเทศอินเดียตอนใต้ จนถึงทิศเหนือจรดภูเขาหิมาลัยในแคว้นมณีปุระ ต่อมามอญอพยพเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ คือเมืองสะเทิม ตั้งอยู่ปากอ่าวเมาะตะมะ ต่อมา พ.ศ.1116 มอญย้ายจากเมืองสะเทิมไปอยู่หงสาวดี พ.ศ.2300 พญาทะเลเป็นกษัตริย์ครองกรุงหงสาวดีได้เสียดินแดนหงสาวดีแก่พม่าจนถึงปัจจุบัน"³

สุเอ็ด คชเสนี และสุจริตลักษณ์ ดิมดวง กล่าวถึงการอพยพชนชาติมอญเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งหมด 3 สมัย⁴ สรุปดังนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

² กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร, 2535), หน้า 193.

³ พระมหาชวงก์ อุเจริญ ผู้แปลและเรียบเรียง, พงศาวดารชนชาติมอญ, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2525), หน้า 15-28.

⁴ สุเอ็ด คชเสนี และสุจริตลักษณ์ ดิมดวง, "บทบาทในสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี : มอญในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวิวัฒนาการของศิลปะและวัฒนธรรม ณ กรุงรัตนโกสินทร์", (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 5-10.

1. สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112-พ.ศ.2133) การอพยพอยู่บริเวณบ้านใหม่ บางสี่ บางขาม ปากน้ำ ประสพ บ้านไร่ ป่าฝ้าย หลังจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง ใน พ.ศ.2127 ทรงชักชวนพระมหาเถรคันฉ่องพระยาเกียรติ พระยาราม และพวกชาวมอญเข้ากรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรกให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านใหม่ วัดบ้านขมิ้น วัดขุนแสง

สมัยสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดี (พระเจ้าปราสาททอง พ.ศ.2184) มีการอพยพครอบครัวมอญอยู่บริเวณเมืองนครนายก

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199-พ.ศ.2231) ชาวมอญไม่พอใจพม่าให้ไปรักษาเมืองอังวะ ในระหว่างพม่าทำสงครามกับจีนในปี พ.ศ.2203 มอญจึงเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่บริเวณอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275-พ.ศ.2301) ในรัชสมัยนี้มอญอพยพเข้าประเทศไทยพระยามอญ 3 คน คือ พระยาราม พระยากลางเมือง พระยาน้อยวันดี ซึ่งสมิงทอตั้งให้ขัดตาทัพพม่า แต่สมิงทอและพวกมอญหนีเข้าไทยทางเชียงใหม่และมาทางเมืองตากลงมากกรุงศรีอยุธยาและโปรดเกล้าให้ตั้งบ้านอยู่ที่ชานพระนคร ที่บ้านโพธิ์สามต้นหลายครั้ง เนื่องจากพม่าปกครองมอญกดขี่เข้มแข็งอย่างรุนแรงทำให้เกิดการสู้รบระหว่างมอญกับพม่า เมื่อมอญสู้ไม่ได้จึงอพยพเข้ามาพึ่งพระโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทยอยู่บริเวณวัดมณเฑียร

สมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) พ.ศ.2301-2310 ได้จัดให้มอญอยู่บริเวณด่านเจดีย์สามองค์^๕

2. สมัยกรุงธนบุรี

สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อ พ.ศ.2317 พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่าเกณฑ์มอญตามหัวเมืองเข้าตีไทย แต่มอญกลับเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแทนโดยพระยาแจ้งเป็นผู้นำมอญในครั้งนี้ และท่านผู้นี้เป็นต้นสกุลคชเสนี ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และแขวงเมืองปทุมธานี

3. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ.2358 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญอพยพตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงเมืองปทุมธานี นนทบุรี นครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง)

^๕ สายสุนีย์ ชาวปลื้ม. "เพลงรำผีของชาวมอญ จังหวัดปทุมธานี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2543), หน้า 1.

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ.2367 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้
ตั้งบ้านเรือนอยุธยาฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา นอกกำแพงพระนครหน้าวัดชนะสงคราม

การอพยพของชาวมอญเข้ามาในประเทศไทย 3 สมัย ดังกล่าว จึงทำให้มีประชากรเชื้อ
สายมอญเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก คำนวณได้ประมาณ 100,000 คน

มอญได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชนชาติมอญได้นำวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ
ของมอญเข้าสู่ท้องถิ่นที่ชาวมอญตั้งรกรากอยู่ ถึงแม้ว่าชนชาติมอญเหล่านี้ แต่งงานกับคนไทย
ชนเชื้อสายมอญยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ สืบทอดกันมาแต่โบราณและปฏิบัติกันใน
ท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย

อำเภอปากเกร็ด	จังหวัดนนทบุรี
อำเภอสสามโคก	จังหวัดปทุมธานี
อำเภอพระประแดง	จังหวัดสมุทรปราการ
อำเภอเมือง	จังหวัดสมุทรสาคร
อำเภอบางบัวทองและอำเภอสองระบุรี	จังหวัดกาญจนบุรี
อำเภอบางเลน	จังหวัดนครปฐม
อำเภอบ้านโป่ง	จังหวัดราชบุรี
อำเภอบางขุนเทียน	กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยศึกษาชุมชนชาวมอญบนเกาะเกร็ดที่เคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงธน
บุรี ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยการนำของพระยาเจ่ง แม่ทัพมอญ พาครอบครัว
รวมมอญกวานอาหม่านกับครอบครัวนักดนตรี และมอญรำ มาอยู่ที่เกาะแห่งนี้

เกาะเกร็ด เป็นเกาะขนาดใหญ่มีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่กลางแม่น้ำ
เจ้าพระยา อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล
อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากเกร็ดระยะห่างประมาณ 2 กิโลเมตร สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง
ของอำเภอเกาะเกร็ด พื้นที่ทั้งหมด 4, 775 ไร่ เป็นที่ทำการเกษตร 1, 266 ไร่หรือประมาณ
44.96 ของพื้นที่ทั้งหมด

เขตการปกครองอำเภอปากเกร็ด

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำบลต่าง ๆ ในอำเภอปากเกร็ด

ที่มา : วินัย ภูมิพิทักษ์กุล, แนวทางการพัฒนาบริเวณเกาะเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี, 2537, หน้า 15

ทิศเหนือ จุดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม

ทิศใต้ จุดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลท่าอิฐ

ทิศตะวันออก จุดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด

ทิศตะวันตก จุดแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลอ้อมเกร็ด

การปกครอง แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้านดังนี้

หมู่ 1 บ้านลัดเกร็ด

หมู่ 2 บ้านศาลากุลนอก

หมู่ 3 บ้านศาลากุลใน

หมู่ 4 บ้านคลองสระน้ำอ้อย

หมู่ 5 บ้านท่าหน้า

หมู่ 6 บ้านเสาชงทอง

หมู่ 7 บ้านโองอ่าง

แหล่งน้ำตามธรรมชาติคือ แม่น้ำเจ้าพระยาส่วนที่อ้อมรอบเกาะ คือ แม่น้ำ อ้อมเกร็ด ส่วนที่ตัดตรง คือ แม่น้ำลาดเกร็ด นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ยังมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติในเกาะ สำหรับทางการเกษตร และใช้อุปโภค มี คลองดังนี้

คลองวัดฉิมพลี

คลองวัดจันทร์

คลองศาลากุน

คลองวัดมะขามทอง

คลองสระน้ำอ้อย

คลองวัดปรมัยยิกาวาส

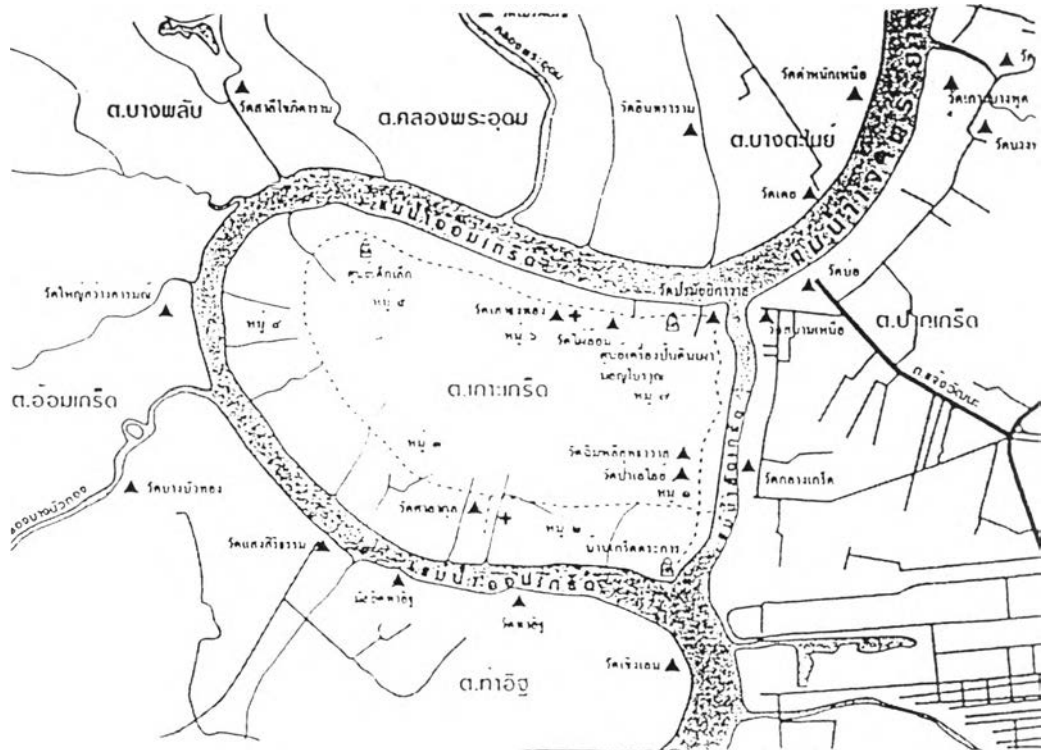
คลองวัดไผ่ล้อม

คลองวัดเสาชงทอง

คลองชมพูลาย

เกาะเกร็ดเป็นเกาะที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตั้งอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยธรรมชาติ คำว่า "เกร็ด" ตามความหมายในพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ อรรถาธิบายไว้ว่า หมายถึง ลำน้ำที่เป็นทางลัดเชื่อมลำน้ำใหญ่สายเดียวกันทั้งสองข้าง ซึ่งเกิดจากในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าเสือ เสด็จทางชลมารคเลียบแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านวัดปากอ่าว ทรงเห็นสภาพทางน้ำคดเคี้ยวและอ้อมโค้งมาก จึงโปรดเกล้าให้ขุดลอกคลองลาดเกร็ด ตั้งแต่ปากอ่าวไปจดท้ายด่าน (กรมชลประทานปากเกร็ด) เพื่อย่นระยะทางในการสัญจรทางน้ำ ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ขนาดกว้าง 6 วา ยาว 29 เส้นเศษลึก 6 ศอก

แผนผังบริเวณเกาะเกร็ด

ภาพที่ 2 แผนที่เกาะเกร็ด

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด จังหวัด

นนทบุรีประวัติ ความเป็นมาและวัฒนธรรมมอญ

เกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี (นนทบุรี : ม.ป.พ.,ม.ป.ป.)

ไม่ปรากฏเลขหน้า.

เกาะเกร็ด

เกาะเกร็ดมีสภาพพื้นที่ที่เป็นแหลมยื่นของพื้นดินว่าบ้านแหลม ปัจจุบันนี้บริเวณใกล้เคียงมีบ้านและคลองเรียกบ้านแหลมเหนือและบ้านแหลมกลาง เมื่อขุดคลองลัดสภาพเป็นเกาะไม่ชัดเจนเพราะคลองลัดแคบ เรียกว่า "ลัดเกร็ด" ด้านตะวันตกของเกาะเรียกอ้อมเกาะ

ต่อมาเมื่อลำคลองกว้างขึ้นสภาพเกาะเด่นชัดจึงเรียกเกาะนี้ว่า "เกาะศาลากุน" ชื่อนี้ปรากฏอยู่ในหน้าโฉนดที่ดินในสมัยรัชกาลที่ 5 เกาะนี้เรียกดตามชื่อวัดบนเกาะนี้คือ วัดศาลากุน

สันนิษฐานว่าชื่อผู้สร้างศาลาถวายวัด คือ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) ที่สมุหนายกรับราชการ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 2 ต่อมา ปี พ.ศ.2427 ตั้งอำเภอปากเกร็ดซึ่ง อยู่บริเวณที่ติดถนนสุขุมวิทของวัดสนามเหนือ ตำบลปากเกร็ด ขณะนั้นมีฐานะเป็นแขวงเรียกว่า "แขวงตลาดขวัญ" และจึงประกาศยกฐานะเป็นอำเภอในปีเดียวกัน โดยมีพระรามัญนนทเขตคดี (เนียม นนทนาคร) ดำรงตำแหน่งนายอำเภอปากเกร็ดเป็นคนแรก ต่อมาถึงแก่กรรม หลวงรามัญนนทเขตคดี (เจ๊ก นนทนาคร) บุตรชายขึ้นดำรงตำแหน่ง นายอำเภอปากเกร็ดแทน ต่อมา ท่านผู้นี้ได้ยกกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนตัวที่ตำบลปากเกร็ด ตั้งที่ว่าการอำเภอปากเกร็ด ส่วนเกาะศาลากุน มีฐานะเป็นตำบลและเรียกกันชื่อตำบลว่า "เกาะเกร็ด" จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 3 เจดีย์ทรงรามัญ วัดปรมย์ยิกาวาส ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บนเกาะเกร็ด เป็นจุดเด่นสำคัญบ่งบอกสถานที่ของชุมชนชาวมอญอาศัยอยู่

เกาะเกร็ดมีสถานที่ทางศาสนาที่สำคัญในการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนชาวมอญเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กันคือวัดดังต่อไปนี้

วัดปรมย์ยิกาวาส

วัดปรมย์ยิกาวาสตั้งอยู่หมู่ที่ 7 เดิมชื่อวัดปากอ่าว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้บูรณะใหม่หมดถวายเป็นพระราชกุศล สนนองพระเจ้าบรมมอญยิกาเธอกรมสมเด็จพระยาสุตาธิบดีรามาธิบดีประยูรว่า "วัดปรมย์ยิกาวาส" แปลว่าวัดของยาย

พระอุโบสถของวัดปรมย์ยิกาวาสมีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือพระหัตถ์หม่อมเจ้าประวิษฐุสลายเป็นภาพชุดวงศ์วัตรและพุทธจริยวัตร ภายในมีลายปูนปั้นแบบมีศิลปะตะวันตก และตะวันออกมาผสมกัน กำแพงแก้วรอบอุโบสถนี้ เป็นกำแพงเหล็กที่ทรงสั่งมาจากยุโรป

ด้านหลังพระอุโบสถมีพระเจดีย์องค์ใหญ่จำลองแบบพระธาตุเจดีย์มูเตา เมืองหงสาวดีของมอญ รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้

วิหารพระพุทธไสยาสน์ ล้อมรอบด้วยระเบียงคด มีพระพุทธรูปเรียงรายโดยรอบ ที่หน้าบันพระอุโบสถมีตราพระราชสัญลักษณ์ประดับทำด้วยปูนปั้น เพดานวิหารมีตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ปฐมจุลจอมเกล้าพิเศษ เขียนลายประดับเพดาน

วัดปรมย์ยิกาวาส เป็นวัดที่รักษาสถมบัติมีค่าทางด้านพระศาสนา มาก เช่น เครื่องสังเคตในงานพระบรมศพ ตลอดจนของพระราชทานจากรัชกาลที่ 5 ชุดเดียวในประเทศไทยคือ พระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี พระนันทมุนินทร์ ประดิษฐานอยู่ที่วัดนี้มีความสำคัญต่อชุมชนมอญ เป็นที่ประทับของสังฆราชฝ่ายรามัญ

ภาพที่ 4 วัดปรมย์ยิกาวาส

วัดไผ่ล้อม

วัดไผ่ล้อมตั้งอยู่หมู่ที่ 6 สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีโบสถ์ที่งดงามมากลายหน้าบันจำหลักไม้เป็นลายดอกไม้ คันทวยและบัวหัวเสาที่งดงาม ชุ่มประตู่และชุ่มหน้าต่างที่เคย

งดงามแบบยอดมณฑป

หน้าโบสถ์มีเจดีย์ขนาดย่อมสององค์ รูปทรงแปลกฐานสี่เหลี่ยมสิบสองแฉ่งองค์ระฆัง
ทำเป็นรูปบาตรคว่ำมียอดทรงกลมประดับลายปูนปั้นอย่างสวยงามมาก
มอญเรียกวัดนี้ว่า “เพียะโต๊ะ”

ภาพที่ 5 วัดไผ่ล้อม

วัดเสารงทอง

วัดเสารงทอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 เป็นวัดโบราณเดิมชื่อวัดสวนหมาก ศิลปะสมัยอยุธยา
เจดีย์ย่อมุมสิบสองขนาดใหญ่อยู่หลังโบสถ์ เจดีย์องค์นี้นับว่าเป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดในเขตอำเภอปาก
เกร็ด ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ องค์ระฆังทำเป็นทรงกลมสูง มีพู่

ภายในโบสถ์คือลายเพดาน ลายทองเขียนลวดลายกรวยเชิงอย่างงามพระประธาน
เป็นพระปางมารวิชัย ปูนปั้น ขนาดใหญ่องค์หนึ่งในจังหวัดนนทบุรี

ในครั้งต่อมาสมัยรัชกาลที่ 4 เจ้าจอมอำภาในรัชกาลที่ 2 และกรมขุนวรจักร ได้มา
ปฏิสังขรณ์และเปลี่ยนชื่อวัดว่า “วัดเสารงทอง”

มอญเรียกวัดนี้ว่า “เพียะอาล้าต”

ภาพที่ 6 วัดเสาชงทอง

วัดฉิมพลี

วัดฉิมพลีตั้งอยู่หมู่ที่ 1 เป็นวัดโบราณเรียกว่า "วัดป่าฝ้าย" มีโบสถ์ขนาดเล็กแต่างามมาก สถาปัตยกรรมแบบเดิม หน้าบันจำหลักไม้เป็นรูปเทพทรงราชรถ ล้อมรอบด้วยลายดอกไม้ ชุ่มประดู่ยอดมณฑป ชุ่มหน้าต่าง แบบหน้านาง ฐานโบสถ์โค้งแบบเรือสำเภา

ด้านเหนือโบสถ์มีเจดีย์ขนาดใหญ่ องค์ระฆังประดับกระจกลี ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดฉิมพลีและชื่อเต็มของวัดนี้คือวัดฉิมพลีสุทธาวาส สันนิษฐานว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงปฏิสังขรณ์ เพราะพระองค์เสด็จมาเยี่ยมขามอญแถบเมืองสามโคก เมืองนนทบุรี หลายครั้ง หลักฐานดังนี้

1. ชื่อวัดพระนามเดิมของพระองค์คือฉิม อีกประการหนึ่งตราพระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์เป็นรูปครุฑ ฉิมพลี เป็นวิมานของพระยาครุฑ

คำวาทสุทธาวาสใกล้เคียงกับชื่อเดิมของวัดสุทัศน์ฯ ซึ่งพระองค์ทรงแกะสลักบานประตูพระวิหารหลวงด้วยพระองค์เองและชื่อเดิมของวัดนี้คือวัดมหาสุทธาวาส

2. ลายหน้าบันโบสถ์วัดฉิมพลี มีลวดลายคล้ายลายหน้าบันวัดสุทัศน์ฯ แต่มีขนาดเล็ก จำหลักรูปทรงเทพทรงราชรถอยู่ในรัศมีวงกลม คล้ายรูปพระจันทร์ทรงรถนั้นคล้ายมาก ซึ่งมีเพียง 2 วัด น่าจะทำโดยมีมือช่างหลวงในสมัยเดียวกัน

3. วัดนี้ตึกดาแบบจีน ทวารบาลขนาดใหญ่ข้างประตูโบสถ์ 2 ตัว มีเสาคอนกรีตขนาดใหญ่ ทำเป็นเสาศาลท่อน้ำ มีตึกดาจีนแบบต่าง ๆ มีการนำเข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 ถึง รัชกาลที่ 3

ภาพที่ 7 วัดฉิมพลี

วัดป่าเลไลยก์

วัดป่าเลไลยก์ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 เป็นวัดร้างและคงเหลือเพียงโบสถ์และเจดีย์หน้าโบสถ์อีก 2 องค์ พระประธานเป็นพระปางมารวิชัยสัมฤทธิ์ขนาดหน้าตักกว้าง 3 ศอก ถูกคนร้ายขโมยไปทั้ง องค์ บานประตูเขียนลวดลายทองรดน้ำ

วัดศาลากุล

วัดศาลากุล ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 วัดเก่าขณะนี้อยู่ในวัดเป็นของสร้างใหม่หมด ศาลาที่ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์มาสร้างไว้ ชื่อว่า "วัดศาลากุล"

วัดนี้เป็นวัดที่ไม่ได้อยูริมแม่น้ำเจ้าพระยาเหมือนวัดอื่นเดิมวัดนี้คงอยู่ใกล้แม่น้ำ ต่อมา ดินหน้าวัดงอกจนทำให้วัดอยู่ไกลจากริมแม่น้ำมากคงเห็นแต่ศาลาของเจ้าคุณคุณ

พระอาจารย์สุนเป็นเจ้าอาวาสวัดศาลากุลในสมัยรัชกาลที่ 5 ท่านชอบสะสมเครื่องมุก

และเครื่องแก้ว วัดศาลากุนจึงมีโต๊ะหมู่บูชาขนาดใหญ่ พร้อมเครื่องแก้วเจียรโนอย่างดี และมีหีบศพมุกที่สวยงามมาก สำหรับชื่อวัดนั้นเขียนแตกต่างกัน 2 อย่าง คือ ศาลากุลและศาลากุน ปัจจุบันใช้วัดศาลากุล และในทำเนียบคณะสงฆ์ พ.ศ.2448 ใช้ว่า "วัดศาลากุล"

2. อาชีพ ภาษาและความเชื่อ

ชาวไทยเชื้อสายมอญแต่ละกลุ่มสามารถรักษาอาชีพของบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองเมาะตะมะและอพยพมาจากกวางอามาน ซึ่งเป็นหมู่บ้านชางปั้งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองหงสาวดี ได้อพยพเข้ามาในไทยรัชสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชและรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้วิจัยพบว่าปี พ.ศ.2542-พ.ศ.2543 จำนวนประชากรในเกาะเกร็ดทั้งหมด 5,776 คน สามารถแบ่งประชากรตามหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1	จำนวน	ชาย	หญิง
หมู่ที่ 2	จำนวน	ชาย	หญิง
หมู่ที่ 3	จำนวน	ชาย	หญิง
หมู่ที่ 4	จำนวน	ชาย	หญิง
หมู่ที่ 5	จำนวน	ชาย	หญิง
หมู่ที่ 6	จำนวน	ชาย	หญิง
หมู่ที่ 7	จำนวน	ชาย	หญิง

จากจำนวนประชากรทั้งหมดของตำบลแยกตามการตั้งถิ่นฐานและเชื้อชาติดังนี้

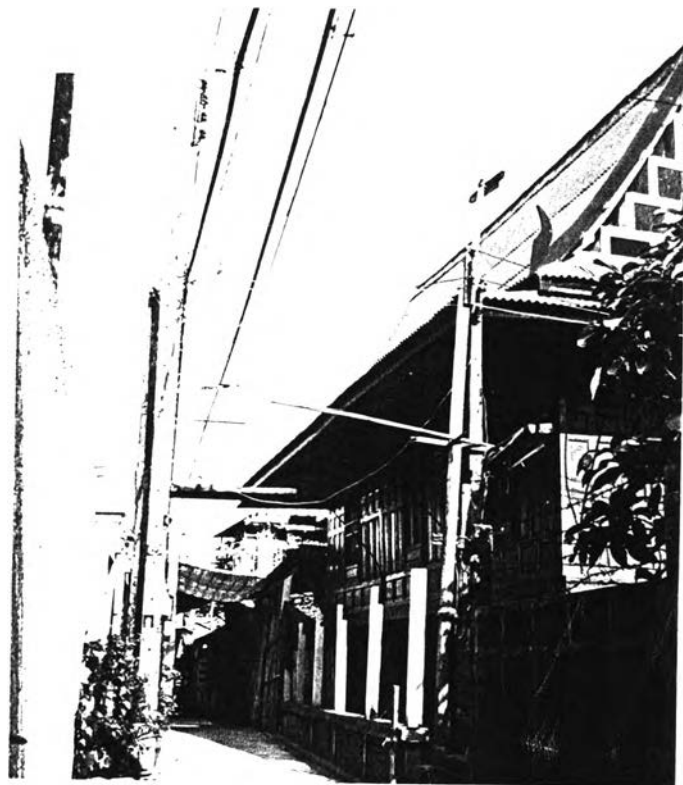
- หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 7 ประชากรเชื้อชาติมอญร้อยละ 43 ของประชากรทั้งตำบล
- หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3, อาศัยอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ประชากรเชื้อสายแขกอิสลามร้อยละ 15 ของประชากรทั้งตำบล
- หมู่ที่ 2, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 5 ประชากรเชื้อสายไทย ไทย - จีน บางส่วน 42 ของประชากรทั้งหมด"⁸

การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเหมือนกับบ้านทรงไทยของไทยไม่มีรูปแบบเด่นในอดีตชาวมอญมีความเชื่อเรื่องการปลูกบ้านหันไปทางทิศเหนือสาเหตุเพื่อเป็นการระลึกถึงถิ่นฐานเดิมของชาวมอญ ซึ่งอยู่ทางเหนือของประเทศไทย แต่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลในแนวเหนือใต้ทั้งสิ้น ฉะนั้นบ้านชาวมอญหันหน้าทางทิศเหนือไปทางแม่น้ำ จึงขวางทางกับบ้านของไทย จึงมักถูกเรียกขานเสียว่า "มอญขวาง" ปัจจุบันบ้านเรือนของชุมชนมอญที่เกาะเกร็ดส่วนใหญ่ มีลักษณะแบบ

เรือนไทย มีทั้งบ้านที่สร้างด้วยไม้และก่ออิฐหรือปูนลักษณะบ้าน 2 ชั้น และชั้นเดียวได้ถุนสูง บ้านส่วนใหญ่มุงด้วยกระเบื้อง สร้างอยู่หนาแน่นริมแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดรอบเกาะและกระจายลึกเข้าไปในสวน สำหรับชาวมอญนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่ชิดติดกันและสร้างเป็นแนวขนานกัน มีการสร้างเชื่อมป้องกันการพังทลายของตลิ่ง ซึ่งเชื่อนั้นใช้เศษครกและกระถาง ที่เหลือจากการทำอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาภายในหมู่บ้าน

การสัญจรภายในเกาะมีถนนคอนกรีต คั่นกลาง กว้างประมาณ 1 เมตรรอบเกาะ การสัญจรใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และเรือ เป็นพาหนะภายในชุมชนนี้นิยมการเดินมากกว่า

การติดต่อภายนอกเกาะต้องลงเรือที่วัดปรมัยยิกาวาส และขึ้นได้ที่ท่าเรือปากเกร็ดและท่าเรือวัดสนามเหนือ

ภาพที่ 8 การตั้งบ้านเรือน

* สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมมอญเกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, (นนทบุรี, ม.ป.พ., ม.ป.ป.)

2.1 อาชีพ

การประกอบอาชีพของชุมชนเกาะเกร็ดใน 7 หมู่บ้าน มีอาชีพอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา อาชีพการทำกรเกษตรปลูกผลไม้ยืนต้นและสวนผัก การทำนาโดยแบ่งอาชีพตามหมู่บ้านดังนี้

- หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา
- หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นอาชีพเดิมของชาวมอญกวางอามาน (หมู่บ้านเครื่องปั้น ซึ่งอยู่ทางใต้ของเมืองหงสาวดี) ปัจจุบันกวางอามานอยู่บริเวณหมู่ที่ 1 กับหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 เริ่มตั้งแต่วัดปรมย์ยิกาวาสถึงวัดไผ่ล้อม ซึ่งมีความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผา ด้วยการปั้นกระดาษต้นไม้ ครก เต่า โอง หม้อข้าว หม้อแกง ทำจากดินเหนียวในเกาะนี้ถือว่าเป็นดินที่มีคุณภาพเหมาะกับการทำเครื่องปั้น และส่งจำหน่ายภายในเกาะและนอกเกาะ จากอุตสาหกรรมการปั้นแล้วยังสามารถแกะสลักลวดลายลงในเครื่องปั้นดินเผาจำหน่ายเป็นของที่ระลึก ปัจจุบันดินเป็นวัตถุดิบในการปั้นมีน้อยลงต้องซื้อดินจากปทุมธานีนำมาปั้น ทำให้เครื่องปั้นดินเผาที่มีราคาสูงขึ้นจำหน่ายได้ยาก จึงทำให้ลูกหลานเชื้อสายมอญหันไปประกอบอาชีพอื่นคือ รับราชการ รับจ้าง ทำงานบริษัทเอกชน เป็นต้น ถึงอย่างไรอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ยังคงทำกันอยู่ทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อรักษาอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวมอญ

ภาพที่ 9 การทำเครื่องปั้นดินเผา

การทำกรเกษตรกรรม ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะคุณภาพของดินอุ้มน้ำได้ดีใน หมู่บ้านหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ที่เป็นชุมชนเชื้อสายไทย จีน แวกอิสลามอาศัยอยู่ เหมาะสำหรับการทำสวนปลูกผลไม้จำนวนมาก เช่น ทุเรียนบนเกาะเกร็ด เป็นทุเรียนที่มีชื่อเสียงของ จังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่มีชื่อเสียงเช่นกัน ชาวสวนส่วนมากที่ดินเป็นของตนเอง จึง ทำสวนผักที่ใช้ประกอบอาหารชาวมอญที่ขึ้นชื่อ คือหน่อกะลา และมะตาด เป็นต้น ตลอดจน ปลูกผักชนิดอื่นที่ปลอดสารพิษไว้ เพื่อจำหน่ายทั้งภายในเกาะและนอกเกาะเกร็ด ยังมีการทำ นาปลูกข้าวเป็นบางส่วน เนื่องจากการเพิ่มของประชากร ทำให้ที่ดินไม่พอประกอบอาชีพการ เกษตรประชากรในหมู่บ้านนี้ จึงออกไปประกอบอาชีพอื่นนอกเกาะเกาะเกร็ด

ภาพที่ 10 การประกอบอาชีพ

การแต่งกายของชาวมอญในปัจจุบัน

ผู้ชาย

นุ่งผ้าสีพื้นเรียบหรือเป็นลายตาเล็ก ๆ ความยาวครึ่งน่อง วิธีนุ่งพับทบจับจีบด้าน หน้าเหน็บพันเป็นปมไว้ที่เอว ปล่อยชายผ้าด้านบนทิ้งลง สวมเสื้อกุดยงแขนยาวหรือสวมเสื้อคอ กลมแขนสั้นระดับข้อศอก ผ่าหน้าติดกระดุม

ผู้หญิง

นุ่งผ้าซิ่นเป็นลายสีเหลี่ยมเล็ก ๆ หรือลายเป็นแถวยาว นุ่งผ้าซิ่น ป้ายทับไว้ด้านหน้ามัดเหน็บเอวยาวกรอมเท้า สวมเสื้อคอกลมผ่าอก แขนยาวหรือแขนสามส่วน คล้องสไบหรือพาดไหล่ปล่อยชายสไบด้านหน้าทั้งสองข้าง ทรงผมเกล้ามวยต่ำ เครื่องประดับผมมวยคือปิ่นเงินหรือเครื่องประดับรอบผมมวยเรียกกะหล่ำ

ภาพที่ 11 การแต่งกายชาวมอญ

อาหารพื้นบ้าน

โดยทั่วไปชาวมอญกินอาหารคล้ายคนไทย คือ แกงส้มชาวมอญบางกลุ่มใส่กระชายและผิวมะกรูดด้วย แกงส้มของชาวมอญ ได้แก่ แกงมะตาด แกงส้มกระเจี๊ยบ แกงส้มมะลิ้น ส่วนแกงใส่กะทิ ได้แก่ แกงเลียง หน่อกะลา แกงบอน ต้มโคล้ง

ประเภทเครื่องจิ้มปลาร้าคล้ายกับของไทยคือ ปลาร้า

อาหารที่ได้รับความนิยมทำในโอกาสเทศกาลและงานบุญต่าง ๆ ทำข้าวแช่ และขนมจีน น้ำพริกและน้ำยา

2.2 ภาษาและวรรณกรรม

ภาษามอญถูกพม่ายึดครองเมืองทำให้ชนชาติมอญใช้ภาษาพม่าแทน แต่ชาวมอญซึ่งที่อยู่ในประเทศไทย ยังคงรักษาคงภาษาและหนังสือ จากการสัมภาษณ์ พระมหาช่วง โชติปาโล (อุ๋เจริญ)⁹ และอลิสรา รามโกมุท ผู้ศึกษา วิถีชีวิตชุมชนมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา¹⁰ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า

ปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน ทุกคนสามารถอ่านเขียนพูดภาษามอญได้ดี ส่วนอำเภอสามโคก และตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้สูงอายุบางคนพูดภาษามอญ อ่านและเขียนภาษามอญได้เป็นจำนวนน้อย แต่ยังมีพระสงฆ์เชื้อสายมอญบางรูปอ่านเขียน พูดภาษามอญ ได้จำนวนหนึ่ง คือ พระมหาช่วง โชติปาโล (อุ๋เจริญ) วัดอาวุธวิกสิตาราม เจ้าอาวาสวัดอาสาสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ พระสงฆ์ในวัดทรงธรรมบางกระดี่ พระสงฆ์บางรูปในวัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ และเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น

วรรณกรรมของมอญ แบ่งเป็น 3 ประเภท

ประเภทฉันทะลังกา เป็นหนังสือร้อยกรอง มีลักษณะคล้ายกลอนร้อยของไทยจากหลักฐาน ชาวมอญชื่อคล้าย อพยพตั้งรกรากอยู่ใกล้วัดฉิมพลี เป็นวัดมอญ ตั้งอยู่บนเกาะเกร็ด เป็นหอมแผนโบราณ แต่งวรรณกรรมหลายเรื่อง ได้แก่ นางแก่นจันทร์ ลูกปลาหม้อ ลูกสาวพญานาค พญาช้างฉันทันต์ เป็นต้น วรรณกรรมส่วนใหญ่จารึกบนใบลานอ่านในงานศพ เพื่อเป็นคติสอนใจแทนการฟังพระสงฆ์สวด

ประเภทเพลง คล้ายโคลงสามของไทย ชาวมอญแต่งขึ้นเพื่อการเล่นทะเล่ยมอญและอ่านทั่วไป เนื้อหาเป็นเรื่องธรรมะ สุภาสิต คติสอนใจ

ประเภทร้อยแก้ว เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา สำหรับพระสงฆ์ใช้เทศน์เรื่องพงศาวดารนิทาน คติธรรม เป็นต้น

⁹ สัมภาษณ์ พระมหาช่วง โชติปาโล (อุ๋เจริญ) พระวัดอาวุธวิกสิตาราม เขตบางพลัด กรุงเทพฯ, 8 มกราคม 2544.

¹⁰ อลิสรา รามโกมุท, เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร 2542), หน้า

2.3 ความเชื่อ

ชนชาวมอญมีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษ ผิง ผีไก่ ผีข้าวเหนียว ด้วยการเซ่นไหว้ ในลักษณะการเคารพบูชา การละเว้นการกระทำต่าง ๆ อันเป็นการไม่เคารพผีที่คนนับถือจะทำให้ผีไม่พอใจ จึงมีประเพณีการรำผีเพื่อแสดงการคารวะปีละครั้ง มักกระทำในเดือน 6 การจัดพิธีเพื่อ

1. แก่บ่น
2. การขอขมา
3. การขอขมาเพื่อเป็นการเสี่ยงทาย

พิธีรำผี เป็นความเชื่อของมอญในชุมชนสามโคก จังหวัดปทุมธานี ชุมชนมอญบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ชุมชนมอญท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรี และชุมชนมอญ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ส่วนชุมชนมอญเกาะเกร็ดมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือนและมีความเชื่อเรื่องตึกตา ห้ามนำตึกตาเข้าบ้าน เพราะเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ในตึกตา พิธีรำผีไม่มีในชุมชนเกาะเกร็ดนี้มีแต่รำเข้าทรงเจ้าพ่อ โดยจัดในวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 6 จัดพิธีบริเวณศาลเจ้าพ่อหนุ่ม คือเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. ประเพณี และวัฒนธรรมการแสดง

ประเพณี คนมอญมีประเพณีและวัฒนธรรมการแสดงต่าง ๆ มากมาย เริ่มตั้งแต่ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต มีประเพณีการเกิด ประเพณีการโกนผมไฟ ประเพณีการโกนจุก ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ นอกจากนี้ยังมีประเพณีทางศาสนาในวันสำคัญ เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา มีประเพณีเนื่องในเทศกาล คือประเพณีสงกรานต์ มีกิจกรรมระหว่างเทศกาลสงกรานต์ แห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน จัดเตรียมถวายพระสงฆ์ จัดพิธีสงฆ์ น้ำพระ แห่หางหงส์ แห่ก แห่ปลา นำไปปล่อยในเทศกาลสงกรานต์ จัดพิธีทำบุญกลางบ้าน การเล่นสละบ้า และตักบาตรน้ำผึ้ง จากประเพณีดังกล่าวแสดงว่ามอญนับถือและเลื่อมใสในศาสนาอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็นับถือผีบรรพบุรุษและผีอื่น ๆ การปฏิบัติตามประเพณีหลายอย่างชาวมอญมีความเชื่อและนับถือว่าสามารถป้องกันความอัปมงคลที่จะเกิดกับครอบครัว ประเพณีของชนเชื้อสายมอญ 12 เดือน มีลักษณะคล้ายกับประเพณีไทย เพราะมีรากฐานเดียวกันทางด้านพระพุทธศาสนา โดยสรุปกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละเดือนดังนี้

เดือนมกราคม

ทำบุญด้วยกาลทาน 5 ประการ คือ ทำบุญกับพระอาคันตุกะ ทำบุญกับพระเดินทาง ไกลออกธุดงค์ ทำบุญถวายอาหาร ทำบุญให้ทานซึ่งประสพทุกภิกขภัย และทำบุญให้ทานด้วยผลผลิตเกษตรกรรม เช่น ข้าวใหม่ ผลไม้ใหม่

เดือนกุมภาพันธ์

ทำบุญด้วยไฟเพื่อพระภิกษุผิงไฟและถวายผ้าห่มกันหนาว ถวายข้าวยาคุ

เดือนมีนาคม

จัดพิธีนมัสการสักการะพระเจดีย์เสี่ยะเกิงและจัดงานสมโภชที่เมืองย่างกุ้ง

เดือนเมษายน

มีการแห่ข้าวแช่ ทำบุญตามวัด ปล่อยนก ปล่อยปลา สรงน้ำพระ คารวะผู้ใหญ่ และแห่นางสงกรานต์

เดือนพฤษภาคม

นิยมไปทำบุญและรดน้ำต้นโพธิ์ ปลูกต้นโพธิ์ ปลูกต้นโพธิ์ตามวัด เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือถวายน้ำสรงที่โคนต้นโพธิ์แทนถวายน้ำสรง พระบรมศพองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เดือนมิถุนายน

นิยมบวชลูกหลานเพื่อสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนาเล่าเรียนพระธรรมวินัย

เดือนกรกฎาคม

จัดพิธีหล่อเทียนเข้าพรรษาและแห่เทียนเข้าพรรษา เพื่อไปถวายตามวัดต่าง ๆ และถวายผ้าอาบน้ำฝน

เดือนสิงหาคม

ชาวมอญนิยมทำบุญตั้งเป็นทุนมูลนิธิ เพื่อเก็บดอกผลบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญตลอดไป

เดือนกันยายน

ทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งตามวัดที่มีพระสงฆ์มอญและหมู่บ้านชาวมอญทั่วไป นิยมตักบาตรน้ำผึ้งทุกปี

เดือนตุลาคม

ทำบุญออกพรรษา ตักบาตรเทโวและตักบาตรดอกไม้ จัดกิจกรรมแข่งเรือ รำมอญ

เดือนพฤศจิกายน

ทำบุญทอดกฐินและผ้าป่า

เดือนธันวาคม

ชาวมอญทำบุญด้วยผลผลิตของเกษตรกรรมใหม่ เช่น ข้าวใหม่ (ตำข้าวเม่า) ผลไม้ซึ่ง
ออกผลใหม่ ๆ นำมาถวายพระ¹¹

ชุมชนมอญยังคงยึดปฏิบัติประเพณีและวัฒนธรรมการแสดงต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย
สืบเนื่องกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันและนำมาเผยแพร่แก่ชาวไทย จนบางครั้งประเพณีไทยบาง
อย่างคล้ายกัน จนไม่สามารถแยกได้ว่าส่วนใดเป็นของมอญ ส่วนใดเป็นของไทย จากการศึกษา
วิจัยพบประเพณีความเชื่อของมอญ ในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 โดยแบ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับ
ชีวิต ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

การเกิดตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด ผู้หญิงชาวมอญเมื่อตั้งครรภ์ต้อง
วางมะพร้าวผลหนึ่งที่หัวนอนและมีหม้อน้ำใส่ผงขมิ้นสำหรับต้มและอาบ เชื่อว่าคลอดลูกง่าย
ห้ามอาบน้ำกลางคืน เชื่อว่าอาจเจ็บท้องมากและคลอดยาก ห้ามนั่งกลางกระเบื้องบ้าน ห้ามนั่ง
พิงเส้าบ้านโดยเฉพาะเส้าเอกหรือเส้าผี ห้ามนั่งห้อยเท้าที่หัวบันไดบ้าน ห้ามเก็บผักไปส่งศพ
ห้ามเดินข้ามน้ำข้ามคลอง ถ้าต้องข้ามให้นำเข็มปักที่นม 1 เล่ม การที่ห้ามสิ่งต่าง ๆ เพราะเชื่อว่า
มีผีอาศัยอยู่ตามตำแหน่งต่าง ๆ ในขณะที่ตั้งครรภ์ต้องทำพิธีเสียบาลทุกเดือนจนครบกำหนด
คลอด วิธีทำพิธีเสียบาลนำกระทงด้วย

การโกนผมไฟ เด็กเกิดครบ 3 เดือน พิธีโกนผมไฟ บันดินเป็นลูกกระสุน
เล็ก ๆ วางรวมกับผมที่โกนและหญ้าแพรกห่อด้วยใบบอนแล้วนำไปฝังไว้ใต้ต้นโพธิ์ โกนผมไฟโกน
ไม่หมดต้องเหลือไว้บ้าง

การโกนจุก เด็กชาวมอญถือว่เป็นการทำขวัญครั้งแรกในชีวิตการทำ
ขวัญของผู้ชายชาวมอญ มี 3 ครั้ง ทำขวัญโกนจุก ทำขวัญบวชและทำขวัญแต่งงาน ส่วนผู้หญิง
มีการทำขวัญเพียง 2 ครั้ง คือทำขวัญโกนจุกและทำขวัญแต่งงาน โกนจุกเมื่ออายุ 7 ปี 9 ปี 11 ปี
13 ปี อายุเป็นเลขคี่ ข้อห้ามระหว่างแม่ของเด็กกำลังตั้งครรภ์เด็กคนนั้นโกนจุกไม่ได้ โกนจุก
กระทำที่วัดให้พระสงฆ์เป็นผู้โกนผม เด็กผู้หญิงให้หมักทายกผู้จัดการทางกุศลเป็นผู้โกน โกนในพิธี
เพียงเล็กน้อย โกนขณะพระเริ่มสวดชยันโต ถ้าทำพิธีที่บ้านอาจมีทำบุญเลี้ยงพระ

¹¹เจ็ด ภิรมย์ เกาะเกีรีดี. กรุงเทพฯ: วัดปรมัยยิกาวาส, 2542, หน้า 79.

การบวช เมื่ออายุครบ 13 ปี ถือว่าเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ทำพิธีอุปสมบท
เมื่ออายุครบ 21 ปี

ภาพที่ 12 ภาพงานบวช

คุณไพโรจน์ บุญผูก อุปสมบทที่วัดอาสาสงคราม

อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2543

การปลุกบ้าน จะต้องดูลักษณะสัญญาณที่ดินที่เหมาะสม ได้แก่ ที่ดิน
สัญญาณสี่เหลี่ยม ที่ดินสัญญาณอย่างถาด (แบน มีขอบ) ที่ดินหน้ากว้างเล็ก (สั้น) ด้านยาวยาว
มาก ถ้าปลุกบ้านบนที่ดินมีทรัพย์สินมากและมีความเจริญรุ่งเรือง ลักษณะที่ดินที่ราบเรียบ เชื่อ
ว่าทำให้มียศหรือบรรดาศักดิ์สูง สถานที่เลือกเดือน เดือนหก เดือนเก้า เดือนสิบสอง เดือนสี่
เดือนยี่ จะร่ำรวย เจริญรุ่งเรือง ปราศจากโรคภัย วันอาทิตย์หรือวันพฤหัสบดีทำให้ได้ลาภและ
มีความสุขปลุกบ้านเดือน 1 (อ้าย) เดือน 2 (ยี่) เดือน 3 ให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ทิศทางการ
ปลุกบ้านจะหันหน้าไปทางทิศเหนือเพื่อระลึกถึงถิ่นฐานบ้านเดิมของชาวมอญ แต่แม่น้ำใน
ประเทศไทยไหลในแนวเหนือใต้ ฉะนั้นชาวมอญปลุกบ้านหันหน้าไปทางทิศเหนือ จึงขวางทางกับ
บ้านของชาวไทย ปลุกไม้มงคลตามทิศต่าง ๆ เช่น ทิศตะวันออก ปลุกต้นกล้วย ต้นมะพร้าว ทิศ
ตะวันตก ปลุกต้นพุทรา ทิศเหนือ เลือกสถานที่ที่มีน้ำไหลผ่านทางทิศทางที่เป็นมงคล

การแต่งงาน ประเพณีแต่งงานของชาวมอญเกาะเกร็ดเหมือนกับ ประเพณีแต่งงานของชาวไทยในภาคกลาง มีการสู้อและจัดพิธีแต่งงาน มีขบวนแห่ของฝ่ายชาย แห่มาที่บ้านเจ้าสาว มีการกั้นเชือกประตู ชาวมอญจะไม่ทำบุญเลี้ยงพระในวันแต่งงานถือว่าไม่ใช่ กิจของสงฆ์ต้องเตรียมอาหารชั้นหมากทั้งของคาวและของหวาน ของคาวมีขนมจีน ห่อหมกจัดคู่ กับหมุดม้จิ้มน้ำจิ้ม ขนมชั้นหมาก ได้แก่ ขนมจีนอับ ขนมโก๋ กล้วย มะพร้าวอ่อน เตรียม ชั้นหมากเป็นชั้นทองเหลืองใส่ใบพลู 9 ใบ หมาก 9 ลูก ห่อด้วยผ้าแพรสีสวยงามผูกปลายผ้าเป็น เงื่อนกระตุกและชั้นใส่ลินสอด ผู้หญิงถือถาดของคาวและของหวานอย่างละ 1 ถาดมาเชิญฝ่าย เจ้าบ่าว เจ้าสาวจะให้เด็กถือพานใส่หมากพลูมาเชิญฝ่ายเจ้าบ่าวขึ้นบ้าน ฝ่ายเจ้าสาวจะนำเครื่อง ประดับมาซึ่งกันฝ่ายเจ้าบ่าวไม่ให้ขึ้นบ้าน เรียกว่า กั้นประตูเงิน ประตูนก ประตูทอง ฝ่ายเจ้า บ่าวต้องจ่ายเงิน อาหารชั้นหมากไม่ถูกเรียกเงินค่าผ่านประตู อาหารชั้นหมากเป็นต้นกล้วย ต้น อ้อยถูกเรียกค่าผ่านประตูเป็นหลัก เฒ่าแก่ตอบแทนเจ้าบ่าวว่าเอาเงินมากอง เอาทองมาให้ เอา เขยมาให้ รับชั้นหมากมาจากหีบมันได้ เมื่อแก่ชั้นหมากเสร็จแบ่งอาหารชั้นหมากไปไหว้ผีบ้าน และแบ่งอาหารชั้นหมากเป็นสองส่วน ให้ฝ่ายเจ้าบ่าวส่วนหนึ่งฝ่ายเจ้าสาวส่วนหนึ่ง จากนั้นไหว้ ญาติฝ่ายหญิง ต้องมอบผ้าตัดเสื้อหรือผ้าถุงลายให้ถ้าเป็นผู้ชายมอบผ้าโสร่งหรือผ้าขาวม้า นำ ผ้าขาวไปไหว้ผีบ้าน พิธีปูที่นอนให้ใช้เมล็ดถั่ว เมล็ดงา ดอกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกบานชื่น เงินลินสอดโรยบนที่นอนให้บ่าวสาวช่วยกันเก็บ เพื่อน ๆ จะทำเสียงโก่งขัน เสียงการนุงหาอาหาร เป็นสัญญาณปลุกให้เจ้าสาวตื่นขึ้นมาทำงานบ้าน หลังจากแต่งงานครบ 7 วัน เดินทางไปไหว้ญาติ ฝ่ายชาย

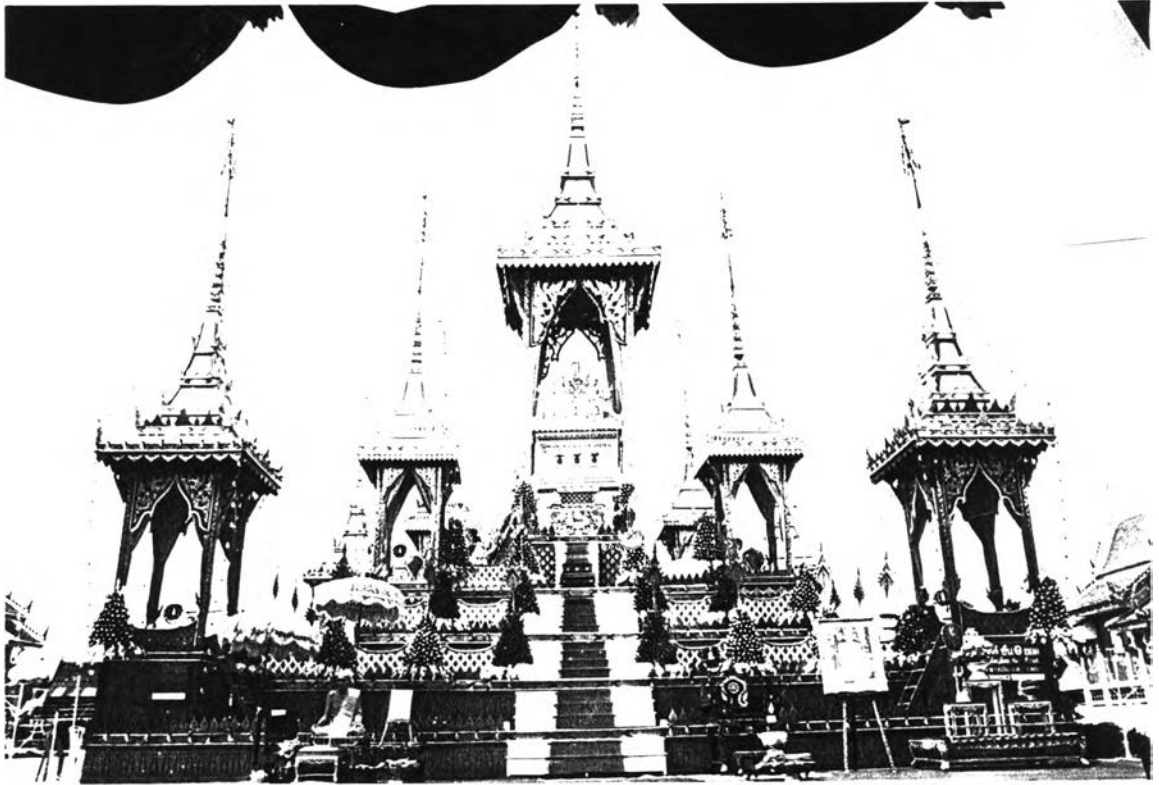
การทำศพ¹² ประเพณีการทำศพ คือเสียชีวิตปกติและเสียชีวิตไม่ปกติ คือการตาย ด้วยโรคชราหรือป่วยเป็นระยะเวลาสั้น เมื่อเสียชีวิต ญาติจะอาบน้ำศพด้วยน้ำเย็นและน้ำอุ่น นุ่งผ้าขาว 2 ชั้น นุ่งทับผืนแรกแต่ใจกระเบนไว้ข้างหน้า จากนั้นมัดตราสังศพด้วยด้ายดิบ 4 เปลาะ 1 เปลาะ ผูกที่แขนกับมือซึ่งถือดอกไม้ธูปเทียน 1 เปลาะ ผูกที่เข่า 1 เปลาะ ผูกที่ข้อเท้า 1 เปลาะ มัดตราสังเสร็จ ศพวางบนแคร่ทำด้วยไม้ไผ่ คลุมด้วยผ้าขาวลักษณะแบบมุ้ง ใช้ด้ายดิบ ผูกแหวนและกรรไกรห้อยจากเพดานลงมาให้ตรงกับสะดือ ธรรมเนียมมอญห้ามเอาโลงศพขึ้นบน บ้านเด็ดขาด กระบุงวิญญาณจะต้องใส่กระจก 1 แผ่น ใช้สองหน้า พลู 1 จีบ น้ำจันทน์ 1 ถ้วย เล็ก จอบถอดเอาด้ามออกจากตัวจอบ 1 เล่ม ผ้านุ่งกับเสื้อ 1 ชุด โดยมีผ้าขาวม้าพันไว้

¹² ชาวมอญเกาะเกร็ดเชื่อว่าแหวนและกรรไกรมีผีสิงอยู่ ฉะนั้นจึงผูกกรรไกรและแหวนแขวนไว้เพื่อให้วิญญาณของผู้ตายกลัวมีแหวนและมีการกรรไกร ไม่กล้าออกมาหลอกหลอน และเป็นเครื่องตรวจสอบด้วยว่าศพเนาหรือไม

ประเพณีการทำศพของมอญมีทั้งฝังและเผา การฝังศพจะนิยมขุดหลุมในแนวเหนือใต้ และฝังศพโดยเอาหัวไปทางทิศเหนือเช่นเดียวกับค่านิยมในการปลูกบ้านหันหน้าบ้านไปทางทิศเหนือ ใช้จอบผ่ามะพร้าวเอาน้ำล้างหน้าศพ ถ้าหญิงทั้งสองซีกเชื่อว่าผู้ตายจะไปสู่สุคติภพ การตายไม่ดีคือไม่มีการเผาต้องฝัง ไม่มีการทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน ทำทานด้วยอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เกสือ พริก น้ำมัน ทำบุญหลังจากวันตาย 7 วัน หรือในเดือนปีถัดไป ทุกคืนเจ้าภาพเชิญท่านผู้รู้อ่านหนังสือต่าง ๆ ที่เป็นคติธรรมให้ผู้มางานฟัง เพื่อเตือนใจและเป็นเพื่อนศพด้วย หลังจากการตาย 7 วัน มีทำบุญเจ็ดวัน พิธีปลงศพ จดมุ่งหมายเพื่อสร้างพระพุทธรูปอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย พิธีจะต้องจัดเตรียมถาดโลหะ 1 ใบ พระพุทธรูปใหม่องค์เล็ก ใบโพธิ์เก็บกระดูก หรือใบโพธิ์ใหม่ 7 ใบ หญ้าแพรก 7 กำ กำละ 7 กิ่ง เหยี่ยว 7 เหยี่ยว ข้าวสวยใส่หม้อเล็ก ๆ หนึ่งใบ เมื่อพระสวดคาถาจบหนึ่งจบ เจ้าภาพจะทิ้งของในมือลงในถาดเสียงดังครั้งหนึ่งครบ 7 เที้ยว ถาดข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวายพระองค์แล้วตั้งอย่างที่ว่าเจ้าภาพทิ้งของลงในถาด หญ้าแพรกนั้นเปรียบเสมือนหญ้าที่นายไสธยียะถวายแก่พระพุทธองค์เพื่อปูรองนันทแก่พระ

งานศพพระสงฆ์ ประเพณีเกี่ยวกับการทำศพของชาวมอญพิเศษ คือ การปลงศพพระภิกษุเฉพาะพระชันผู้ใหญ่ต้องสร้างปราสาทเป็นที่ประดิษฐานศพ นิยมสร้างปราสาทตั้งแต่ 5-9 ยอด ไม่เผาด้วยมือแต่จุดด้วยไฟจากลูกหนู¹³ แทน โรงที่ไม่ได้บรรจุศพอยู่ภายใน ทำขึ้นหลอก ๆ เพื่อประกอบพิธี มีการแย่งศพ มีปฐุมเหตุจากเมื่อครั้งพระเจ้าธรรมเจดีย์ปฏิภรณ์ปลงพระศพมารดาเลี้ยงของพระองค์ เพื่อทำนายชะตาบ้านเมืองขึ้นโดยให้เป็นสองกลุ่มคือ เสนาอำมาตย์กลุ่มหนึ่ง พระองค์กับเสนายักษ์กลุ่มหนึ่ง ทรงอธิษฐานว่า ถ้าบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอยู่เป็นสุข ฝ่ายพระองค์เป็นฝ่ายที่ดึงเอาพระศพไปได้ ปัจจุบันคนมอญในประเทศสหภาพพม่ายังทำอยู่บ้างพอเป็นพิธี

¹³ ลูกหนูเป็นไม้กระบอกกลมยาวประมาณหนึ่งศอก หน้ากว้างประมาณหนึ่งคืบ ภายในกระบอกบรรจุดินไฟปลายกระบอกข้างหนึ่งเจาะรูให้ประกายไฟออกเพื่อจุดให้ลูกหนูวิ่งไปข้างหน้า โดยเอากระบอกนี้หย้อยไว้กับลวดเหล็กเพียงหลวม ๆ เมื่อลูกหนูวิ่งไปจนสุดลวดเหล็กแล้วก็จะหลุดจากปลายสายลวดและลอยไปกระทบปราสาทและโลง

ภาพที่ 13 ปราสาท 9 ยอด

งานพระราชทานเพลิงศพพระอาจารย์หนู วัดบางกระดี่
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ วันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2543
เอื้อเฟื้อภาพจากร้านถ่ายรูปบางกระดี่โฟโต้

ชาวมอญเกาะเกร็ดก็จัดพิธีปลงศพพระภิกษุด้วยการสร้างปราสาทแทนการเผาบนเมรุ เช่น งานเผาศพเจ้าคุณพระไตรสรณรัช (มาลัย บุปผาโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาส วรวิหาร เมื่อ พ.ศ.2540 สร้างปราสาทห้ายอด

มอญร้องไห้ ศพพระภิกษุสงฆ์หรือผู้สูงอายุมาก ๆ ให้หญิงสูงอายุทำหน้าที่ร้องไอด ครวญพรรณนาคุณภาพความดีของผู้ตายเรียกกันว่ามอญร้องไห้ มาจากเรื่องพระนางมัลลิกาทรง กรรแสงคร่ำครวญพรรณนาถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพาน โดยร้องเวลาตีกลอง ครั้งหนึ่ง เวลาย่ำรุ่งครั้งหนึ่ง และเวลาชัศพขึ้นเมรุหรือปราสาทอีกครั้งหนึ่ง มอญร้องไห้ผู้นี้ผู้ร้อง ต้องก้มกราบศพก่อน นั่งพับเพียบร้องที่หน้าโลงศพโดยมีปี่พาทย์มอญหรือปี่พาทย์นางหงส์เป็น ดนตรีประกอบเพลงสั้นและเพลงยาวสลับกัน จบกราบคารวะศพอีกครั้งหนึ่งจึงเสร็จพิธี

ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดไม่มีประเพณีมอญร้องไห้ ถ้าศพพระสงฆ์ผู้ใหญ่อาจจัดให้มีมอญร้องไห้หรือจัดหานางร้องไห้มาจากที่อื่น

3.2 ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา

ประเพณีการทำบุญวันอัฐมีบูชา อัฐมีบูชา ทำบุญเนื่องในวันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 แล้ว 8 วัน ในอดีตวัดปรมย์ยิกาวาสใช้สำหรับการเผาศพ พร้อมทั้งทำหีบศพซึ่งภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางปรินิพพานผ่าพระบาทยื่นเลยออกมาจากหีบมีพระมหากัสสปะถวายบังคมอยู่ปลายพระบาทประดิษฐานไว้ภายในปราสาท มีการทำบุญเลี้ยงพระและแสดงพระธรรมเทศนาก่อนพิธีถวายพระเพลิง เวลากลางคืนจุดดอกไม้ไฟเพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า

ลูกหนูเป็นดอกไม้ไฟชนิดหนึ่งเมื่อจุดไฟจะพุ่งออกไปอย่างรวดเร็ว จะผูกลูกหนูไว้กับเชือกซึ่งปลายข้างหนึ่งผูกอยู่ที่หีบศพ

การสร้างปราสาทจำลองและการสร้างหีบศพขนาดเล็กหรือใหญ่มีพระพุทธสิริระอยู่ภายในมีพระบาทยื่นออกมานอกหีบและมีพระมหากัสสปะถวายบังคมอยู่ที่พระบาทในประเพณีอัฐมีบูชา มักจะมีตามวัดมอญต่าง ๆ เช่น วัดเกาะพญาเจ่ง ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ประเพณีการทำบุญวันอัฐมีบูชานอกจากพิธีทางศาสนา เช่น ถวายพระเพลิงแล้ว บางวัดมีการจำลองเหตุการณ์ในพุทธประวัติมาแสดงประกอบด้วย เช่น ตอนพระมหากัสสปะพร้อมพระสงฆ์บริวารพบกับอาชีวกถือดอกมณฑารพ เป็นต้น¹⁴

เทศกาลออกพรรษา ประเพณีตักบาตรทางน้ำในเทศกาลออกพรรษา ช่วงเวลาที่สำคัญของชาวพุทธทั้งหลายที่พร้อมใจกันบำเพ็ญกุศล เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงองค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่เสด็จจากเทวโลก ทั้งหลายต่างน้อมถวายสักการะแด่พระพุทธองค์อย่างมโหฬารยิ่ง

คนมอญได้ถือปฏิบัติบำเพ็ญบุญในโอกาสสำคัญนี้อย่างยิ่งใหญ่ สำหรับชุมชนปากเกร็ด ชาวบ้านจะทำบุญตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 รวม 3 วัน จะมีเรือพระ และชาวบ้านมาร่วมทำบุญมากกว่าวันอื่น ๆ

เนื่องจากเกาะเกร็ดในช่วงวันออกพรรษา สองฝั่งเจ้าพระยามีน้ำไหลบ่าท่วมตลอดทั้งสองฝั่งน้ำ การทำบุญตักบาตรทางน้ำจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพของชุมชนในช่วงเวลานั้น

¹⁴ อลิสา งามโกมุท. เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร 2542) , หน้า

พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ลงเรือรับบิณฑบาตตามบ้านของชาวบ้านที่อยู่และอาศัยสองข้างฝั่งเจ้าพระยา ชาวบ้านที่อยู่ริมฝั่งน้ำ จัดเตรียมอาหารคาว - หวาน ใส่บาตรในน้ำ เรือที่พระนั่งเรือแต่ละลำส่วนมากเป็นเรือขนาดใหญ่จะมีศิษย์นั่งอยู่ในเรือ บางลำมีจำนวนลูกศิษย์มากกว่า 20 คน เพื่อบอกบุญด้วยการร้องเพลงเจ้าขาว เสียงเพลงที่ศิษย์แต่ละลำร้องลำน่าซบกลมกันดังก้องไปทั่ว ตั้งแต่เช้าของช่วงเวลาเทศกาลนี้

ภาพที่ 14 เทศกาลออกพรรษา ตักบาตรทางน้ำและร้องเพลงเจ้าขาว

12 พฤศจิกายน 2543 เวลา 7.00-9.00 น.

บันทึกภาพโดย นางบุญศิริ นิยมทัศน์

เพลงเรือเจ้าขาวเป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของเกาะเกร็ด ใช้สำหรับบอกบุญชักชวนให้คนมาทำบุญร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลทอดกฐิน เป็นช่วงที่น้ำเอ่อล้นตลิ่ง ชาวบ้านจะออกบอกบุญทางเรือด้วยการพายเรือไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเวลากลางคืนและร้องเพลงเจ้าขาว ชาวบ้านได้ยินจะเตรียมข้าวของเงินทองร่วมทำบุญ

การบอกบุญทางเรือนี้ คนมอญที่มีภูมิลำเนาในท้องที่อำเภอปากเกร็ดได้ปฏิบัติ ประเพณีมาช้านานแล้ว ปัจจุบันจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าไม่มีการเล่นเพลงเรือเจ้าขาวเพราะถูก ใจรปล้นระหว่างพายเรือบอกบุญในยามค่ำคืน ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์จึงนำเพลงเจ้าขาวมา ร้องในวันเทศกาลออกพรรษา ในประเพณีตักบาตรทางน้ำ ในเรือที่พระรับบิณฑบาตรแทน

ตักบาตรน้ำผึ้ง

จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งจะมีการทำบุญตักบาตร ถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุสามเณร เช่น การทำบุญในวันพระตามปกติแต่ทางวัดจะนำ บาตรหรือภาชนะมาตั้งเรียงไว้สำหรับใส่น้ำผึ้ง โดยตักบาตรหรือถวายอาหารคาวหวานเสร็จ ก็นำ น้ำผึ้งรินลงในบาตรหรือภาชนะ วัดปรมย์ยิกาวาส การตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญเกาะเกร็ดจะ ทำข้าวต้มลูกโยนห่อด้วยใบพง (ชื่อและหญ้าชนิดหนึ่งใบและต้นคล้ายอ้อแซม)หรือใบมะพร้าว ถวายพระสงฆ์สำหรับจุ่มน้ำผึ้งรับประทานด้วย

นอกจากนี้ชุมชนมอญบางชุมชนหญิงสาวจะนำผ้าเช็ดหน้าสำหรับถวาย พระรองไว้กั้นบาตรด้วย การตักบาตรด้วยน้ำผึ้งสมัยโบราณหวังให้พระภิกษุสามเณรได้นำน้ำผึ้งไป ผสมยาสมุนไพรรักษาเป็นลูกกลอน

คติความเชื่อในการทำบุญถวายน้ำผึ้งแด่พระปัจเจกโพธิตามตำนานกล่าวว่า พระ ปัจเจกโพธิรูปหนึ่งต้องการจะหาน้ำผึ้งมาผสมโอสถและบังเอิญวันหนึ่ง ขณะไปบิณฑบาตในหมู่บ้านใกล้ชายป่ามีชาวบ้านนำน้ำผึ้งมาถวายด้วยจิตศรัทธา อยากทำบุญแต่ไม่มีอาหารอื่นจึงได้นำ น้ำผึ้งมียูรินใส่ลงในบาตร เมื่อชายผู้นั้นรินน้ำผึ้งเกิดเหตุอัศจรรย์น้ำผึ้งที่รินลงไปนั้นมีปริมาณเพิ่ม ขึ้นจนล้นบาตร ขณะนั้นมีหญิงชาวบ้านผู้หนึ่งกำลังทอดผ้าเห็นความอัศจรรย์เกรงว่าน้ำผึ้งจะเปื้อน มือพระปัจเจกโพธิ จึงรับน้ำผึ้งที่ท้อแล้วถวายแด่พระปัจเจกโพธิเพื่อใช้ช้บ้ำน้ำผึ้งที่ไหลล้นบาตร จากนั้นชายผู้ถวายน้ำผึ้งอธิษฐานดลบันดาลให้เขาได้เกิดเป็นผู้มั่งคั่งและมีอำนาจ ส่วนหญิงผู้ ถวายผ้าช้บ้ำน้ำผึ้งอธิษฐานขอให้เกิดเป็นผู้ที่มีความงามและมีทรัพย์ ต่อมาชายและหญิงนั้นสิ้น ชีวิตเกิดใหม่เป็นพระราชามีความเข้มแข็งและมั่งคั่ง ส่วนหญิงเกิดเป็นพระราชธิดาที่มีความงาม และมั่งคั่งของพระราชาก็อีกเมืองหนึ่ง

เรื่องการถวายน้ำผึ้งแด่พระวิปัสสี พระอดีตชาติหนึ่งขององค์สมเด็จพระสัมมา- สัมพุทธเจ้า ตามตำนานกล่าวว่า ครั้งหนึ่งในสมัยพระวิปัสสี พระราชาและชาวเมืองแข่งกันทำ บุญถวายทานถึง 6 ครั้ง ไม่มีใครแพ้ใครชนะ ต่างพยายามหาของแปลกมาถวายพระวิปัสสี จน กระทั่งวันหนึ่งมีชายชาวบ้านป่าเดินถือรวงผึ้งผ่านประตูเมืองเข้ามา ชาวเมืองที่ประตูเข้าไปขอซื้อ รวงผึ้งจากชาวบ้านป่าราคาสูงมาก ชายชายบ้านป่าสงสัย ชาวเมืองจึงเล่าเรื่องการแข่งขันทำบุญ

ถวายทาน ชายชาวป่าจึงขอร่วมทำบุญด้วยโดยขอถวายรวงผึ้งโดยไม่คิดมูลค่า ชาวเมืองทั้งหลายต่างดีใจนำรวงผึ้งมาบีบเอาน้ำผึ้งใส่ถาดทองคำใบใหญ่ผสมกับนมเนยคูลูกเคล้ากันแล้วนำไปถวายพระวิปัสสีและพระสงฆ์ทั้งหลาย

ด้วยอานิสงส์การถวายน้ำผึ้งของชายผู้นี้ เขาไปเกิดในเทวโลกและต่อมาเกิดเป็นพระราชแห่งกรุงพาราณสี เกิดเป็นพระราชกุมารในราชวงศ์ศากยะ มีนามว่า สิวลีกุมาร แปลว่า ลูกผู้ให้ลาภ เพราะเมื่อตอนพระราชมารดาทรงพระครรภ์มีผู้นำเครื่องราชบรรณาการมาถวายเป็นจำนวนมาก เมื่อเจริญพระชนมายุได้ออกบวชกับพระสวามีบุตรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์และสมบุรณ์ด้วยปัจจัยลาภ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องพระสิวลีว่าเป็นภิกษุผู้มีลาภเป็นเลิศ¹⁵

แห่น้ำหวาน

ในเทศกาลสงกรานต์ของมอญมีการทำบุญสรงสนานรื่นเริงต่อจากวันสงกรานต์ไปอีก 3 วัน หลังจากวันสงกรานต์ คือวันที่ 15 เมษายนหรือวันที่ 18 เมษายน ชาวบ้านมารวมทำบุญอีกครั้งหนึ่งด้วยการจัดขบวนแห่น้ำหวาน

ชาวมอญจัดเตรียมน้ำหวาน ซึ่งในสมัยก่อนใช้น้ำเชื่อมที่ทำจากต้นตาลไปถวายพระตามวัดต่าง ๆ บนเกาะเกร็ด ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นน้ำหวาน หรือน้ำผลไม้ที่บรรจุขวดขายอยู่ในท้องตลาด

วัตถุประสงค์ของการทำบุญด้วยน้ำหวาน เพื่อถวายน้ำหวานแด่พระภิกษุสงฆ์สำหรับฉันในเวลากระหายน้ำ

ชาวมอญจะมารวมกันจัดเป็นขบวนแห่ นำน้ำหวานที่แต่งไว้อย่างดีเข้าขบวนแห่ถวายพระทุกรูปในแต่ละวัด ขบวนแห่เริ่มเคลื่อนขบวนประมาณ 15.00 น. เมื่อขบวนแห่ถึงวัดใดก็นำน้ำหวานที่จัดไว้ให้นถวายแด่พระ และสามเณรทุกรูปภายในวัด

ในแห่น้ำหวานจะมีแห่นก แห่ปลา เพื่อนำไปปล่อยตามวัดต่างๆด้วย ตามเส้นทางที่ขบวนแห่ผ่าน มีโรงงานตั้งอยู่เป็นระยะๆ มีน้ำดื่ม ขนม ของว่างบริการแก่ ผู้ที่มาร่วมงานด้วย แห่น้ำหวานของชาวเกาะเกร็ด ยังคงปฏิบัติสืบเนื่องกันมา

ภาพที่ 15 แห่น้ำหวาน

3.3 ประเพณีเนื่องในเทศกาลสงกรานต์

กิจกรรมเนื่องในเทศกาลสงกรานต์มีหลายอย่างกระทำกันทุกปีเป็นประเพณีโดยเริ่มทำความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เรียบร้อยก่อนวันสงกรานต์ เตรียมอาหารคาวหวานสำหรับทำบุญและแจกญาติพี่น้อง ผู้วิจัยพบว่าในประเพณีนี้มีการแสดงและกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำดับ เริ่มตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายน ซึ่งนับทางสุริยคติเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย และของมอญมีลำดับงานดังนี้

วันที่ 13 เมษายน 2543

เวลา 8.00น. ทำบุญตักบาตรสงน้ำพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระมหา
รามัญเจดีย์

เวลา 10.00น. แห่หางหงส์ของหมู่ที่7 เพื่อบูชาพระมหารามัญเจดีย์

เวลา 10.30น. แห่ข้าวแช่ของหมู่ที่1 เพื่อนำเป็นพระภัตตาหารเพล

เวลา 14.00น. แห่ปลา แห่นก

เวลา 15.00น. รำมอญเกาะเกร็ด โดยนักเรียนวัดปรมัยยิกาวาสและชาว
มอญรำน้ำลานวัด

วันที่ 14 เมษายน 2543

เวลา 8.00น. สรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระมหารามัญเจดีย์

เวลา 10.00น. สาธิตการแกะสลักเครื่องปั้นดินเผา

เวลา 13.00น. การละเล่นสะบ้า

เวลา 15.00น. การบรรเลงเพลงปี่พาทย์มอญ

เวลา 16.00น. ก่อพระเจดีย์ทราย

วันที่ 15 เมษายน 2543

เวลา 8.00น. สรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุที่องค์พระมหารามัญเจดีย์

เวลา 10.00น. สาธิตการแกะสลักเครื่องปั้นดินเผา

เวลา 13.00น. การเล่นตะแยมมอญ

เวลา 14.00น. สรงน้ำพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า มีกิจกรรมและการแสดงที่สำคัญในงานสงกรานต์ดังนี้

1. แห่หางหงส์

หางหงส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติมอญ ซึ่งสืบเนื่องมาจากประวัติของชนชาติมอญที่กล่าวว่า พระพุทธองค์เมื่อตรัสรู้แล้วได้ 8 พรรษา เสด็จไป ณ อ่าวเมาะตะมะ ได้ทอดพระเนตร

เห็นหงส์ 2 ตัวเกาะอยู่บนเนินดินในอ่าวเมาะตะมะทรงพยากรณ์ว่ากาลข้างหน้าบริเวณที่หงส์ยืนจะเป็นแผ่นดินใหญ่ เป็นบ้านเมืองที่เจริญ พระพุทธศาสนามั่นคง

เวลาผ่านไป บริเวณนั้น เป็นบ้านเมืองที่ คนมอญได้สร้างขึ้นและพระพุทธรูปศาสนาเผยแพร่มาราชอาณาจักรมอญ คนมอญ จึงนำหงส์ตามพุทธพยากรณ์มาเป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดินมอญ นครหลวงที่มอญ สร้างต่อมาชื่อว่า หงสาวดี เพื่อเป็นสิริมงคลตามพุทธพยากรณ์ด้วย และนิยมทำเสาหงส์ไว้ตามวัดเป็นพุทธบูชา

เทศกาลสงกรานต์ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ของมอญ มีการฉลองขึ้นปีใหม่พิธีแห่หางหงส์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลองในโอกาสนี้

ชาวมอญนำหางหงส์ทำด้วยผ้ามาตัดเย็บเป็นรูปธงยาว ผูกปลายไม้แห่แห่นไปตามหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล ความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง และถวายเป็นพุทธบูชา ชาวบ้านมีศรัทธามาร่วมกันทำหางหงส์ผู้มีศรัทธามากจะตัดผมตนเองไปผูกไว้ที่หางหงส์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และร่วมกันแห่หางหงส์ไปที่วัดของหมู่บ้าน

เมื่อแห่หางหงส์ไปถึงวัด ชาวมอญมารวมกันทำการสักการะพระเจดีย์ที่สำคัญของวัด แล้วเชิญหางหงส์ขึ้นสู่เสาหงส์ของวัดพระสงฆ์สวดชยันโตเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และชาวบ้าน

การแห่หางหงส์ยังคงทำกันอยู่ในหมู่ชุมชนมอญต่าง ๆ ทั่วไปตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

ภาพที่ 16 แห่หางหงส์

งานสงกรานต์ ต.เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วันที่ 13 เมษายน 2543

2. แห่ข้าวแช่

วันสงกรานต์ มีการตั้งพิธีบูชานางสงกรานต์ เพื่อเป็นสิริมงคลในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ข้าวแช่เป็งซังกราน เป็นอาหารสำหรับบูชานางสงกรานต์

ข้าวแช่เป็นอาหารมอญโบราณ การหุงข้าวต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดโบราณ คือ ต้องหุงกลางแจ้ง เมื่อเป็นข้าวเปลือกนำมาผัดเอาเศษผงออก 7 ครั้ง นำข้าวสาร

มาชมน้ำ 7 ครั้ง เมื่อหุงเป็นข้าวสุกแล้วนำมาล้างน้ำสะอาด 7 ครั้ง จึงนำข้าวที่นอบในน้ำที่
อบกลิ่นหอม และใส่ในหม้อดินเผา

ข้าวแช่รับประทานกับอาหารอื่น เช่น ยำขนนอ่อน ยำถั่วฝักยาว เนื้อแห้ง
ผัด กะปิทอด เป็นต้น

เมื่อหุงข้าวแช่แล้วในตอนเช้านำไปถวายพระ ไหว้นางสงกรานต์ ไหว้
บรรพบุรุษ (ผีเรือน) และนำไปมอบให้ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ

การนำข้าวแช่ไปถวายพระที่วัด จะจัดหน้าไปทุกวัดบนเกาะเกร็ดใน
ช่วงเวลาก่อนเพล เพื่อพระสงฆ์ได้ฉันในเวลาเพล ขบวนแห่ไปถึงวัดใดจะนำข้าวแช่ไปถวายพระ
ทุกองค์ที่อยู่วัดนั้น จนครบทุกวัด

กำหนดการแห่ข้าวแช่ คือวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

ภาพที่ 17 แห่ข้าวแช่

งานสงกรานต์ ต.เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี วันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2543

3. แห่ปลา แห่คน

แห่ปลาในเทศกาลสงกรานต์ ตำนานที่เล่าสืบต่อมาว่า สามเณรองค์นั้นดวงชะตาขาดในไม่ช้าจะต้องถึงแก่ความตาย จึงอนุญาตให้กลับไปเยี่ยมญาติโยมที่บ้านระหว่างเดินทางกลับบ้าน สามเณรพบหนองน้ำแห่งหนึ่งน้ำแห่งนั้นมีปลาตกลึกจมอยู่ในโคลนใกล้จะตาย สามเณรจึงตักปลาไปปล่อยในลำคลองแล้วเดินทางต่อไปจนถึงบ้าน และพักอยู่ที่บ้านระยะหนึ่งเดินทางกลับวัด พระอาจารย์เห็นสามเณรยังมีชีวิตอยู่จึงสอบถาม เมื่อสามเณรเล่าให้ฟังพระอาจารย์จึงสันนิษฐานว่าบุญกุศลจากการช่วยชีวิตปลาทำให้สามเณรมีชีวิตอยู่ต่อไป ตำนานดังกล่าวทำให้ชาวมอญมีประเพณีปล่อยปลาในช่วงเทศกาลสงกรานต์⁶

4. รำมอญ

รำมอญ 12 เพลง จัดขึ้นในงานประเพณีสงกรานต์และเทศกาลออกพรรษาในตอนบ่าย 15.00 น. ของวันที่ 13 เมษายน ผู้แสดงใช้มอญรำผู้หญิงเป็นจำนวนมาก รำหน้าลานวัดปรมัยยิกาวาส การแต่งกายของมอญรำแต่งกายชุดประจำชาติมอญ คือสวมเสื้อคอกลมติดกระดุมผ่าหน้าอกตัวเสื้อแขนยาวนุ่งผ้าซิ่นยาวกรอมเท้า พาดสไบที่บ่าข้างซ้าย ปล่อยชายทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ผมเกล้ามวยต่ำประดับมวยด้วยดอกไม้หรือเครื่องประดับผมของมอญคือกะหล่ำรอบผมมวนั้น รำมอญต้องใช้ปีพาทย์มอญประกอบการรำ ใช้ปีพาทย์มอญเครื่องคู่ ได้แก่ ซ้องมอญวงใหญ่ ซ้องมอญวงเล็ก ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ปี่มอญ เปิงมางคอก โหม่ง 3 ใบ ตะโพนมอญ ฉิ่งฉาบใหญ่ ฉาบเล็กและกรับ

วิธีแสดงมอญรำหญิงจำนวนมากออกมายืนทั้งแถวเรียงหน้ากระดานทำความเคารพผู้ชม ขณะปีพาทย์เริ่มบรรเลงโหมโรง ผู้รำจะยุบตัวเข้าจังหวะกลองตะโพนก่อนประมาณ 3 จังหวะ แล้วจึงเริ่มรำ ซึ่งมีท่ารำประกอบเพลง 12 เพลง หรือ 12 ภาษา ลักษณะลีลาและท่ารำซ้ำการทำมือคล้ายกับรำไทย ลักษณะของรำมอญเคลื่อนไหวโดยการเขยิบเท้าไม่มีการยกเท้าขึ้นพื้นพื้น เมื่อรำจบแต่ละเพลงผู้แสดงจะยี่ดตัวรอจังหวะประมาณ 1 จังหวะ แล้วจึงเริ่มรำทำต่อไป

การรำมอญสิ่งสำคัญคือความพร้อมเพรียง คือ ฟังจังหวะทำนองเพลงของการรำต้องสอดคล้องกับจังหวะของตะโพนที่ดีประกอบให้พอดีกัน ทุกจังหวะไปตั้งแต่เริ่มจนจบ

⁶ อลิสา รามโกมุท. เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมแม่น้ำเจ้าพระยา (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร 2542) , หน้า

ภาพที่ 18 รำมอญเกาะเกร็ด

โดยนักเรียนโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส

สถานที่ลานหน้าวัดปรมย์ยิกาวาส งานสงกรานต์ วันที่ 13 เมษายน 2543 เวลา 15.00 น.

5. การละเล่นสะบ้า

ของชาวมอญเกาะเกร็ดมักจะเล่นกันที่ลานวัดหรือลานบ้านและไม่เรียกว่า บ่อน เหมือนเช่นชาวมอญที่พระประแดง เมื่อแรกเริ่มที่ชาวมอญคิดการเล่นสะบ้าขึ้น ชาวมอญอาจใช้ เมล็ดของฝักต้นสะบ้าซึ่งมีลักษณะกลมแบน แข็งก่อนที่จะคิดทำลูกสะบ้าด้วยวัสดุต่าง ๆ สำหรับชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีตใช้ลูกสะบ้าทำจากงาที่นำมาบดให้กลมแบนตามต้องการ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ตามหมู่บ้านชาวมอญจะมีการเล่นสะบ้าของหนุ่มสาวอยู่ทั่วไป สะบ้าเป็น การเล่นพื้นเมืองของชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีลีลาการเล่นหลายท่า แบ่งการเล่นเป็นฝ่ายชายและ ฝ่ายหญิง

ภาพที่ 19 การละเล่นสะบ้า

โดยนักเรียนโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส ในวันที่ 14 เมษายน 2543

6. ก่อพระเจดีย์ทราย

เตรียมทรายนำไปก่อเป็นเจดีย์เล็ก ๆ ที่บริเวณลานวัดใกล้พระเจดีย์ตรงหัวมุมวัด ด้านทิศตะวันออก เมื่อก่อพระเจดีย์เสร็จจะประดับตกแต่งด้วยธงกระดาษสีต่าง ๆ ให้สวยงาม ประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายเป็นอุบายในการให้คนชนทรายเข้าวัด เพราะทุกปีเมื่อคนเข้ามาทำกิจกรรมในวัดก็จะเหยียบย่ำทรายติดเท้าไป ฉะนั้นประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายทำให้คนได้บำเพ็ญประโยชน์แก่วัด

7. การเล่นตะแยมมอญ

ตะแยมมอญมาจากภาษามอญ “เ๊ะเยะหมั่น” หมายถึง การร้องเพลงมอญ แต่คนไทยออกเสียงเป็น ตะแยมมอญ

การเล่นตะแยมมอญเป็นการเล่นเพลงพื้นบ้านของคนมอญมาแต่โบราณ คล้ายกับการเล่นเพลงพวงมาลัย หรือ ลำตัดของไทย บทกลอนต่าง ๆ ที่ใช้ร้องตะแยมมอญนั้นจะไม่มีคำ

หยาบ ผู้ร้องมีอย่างน้อย 2 คน ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงผลัดกันร้องและรำร้องเป็นภาษามอญ ส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นคติ ปรัชญา คำสอนทางพุทธศาสนา หรือ เป็นบทเกี่ยวพาราสิ แห่เข้ากันในรูปทกลอนที่สุภาพ¹⁷ บางครั้งแสดงเป็นเนื้อเรื่องเหมือนกับลิเก

เครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับเล่นตะแยมมอญ มีวงปี่พาทย์มอญและวงเครื่องสาย ซึ่งภาษามอญเรียก "บัวแก้ว" วงเครื่องสายมีเครื่องดนตรี 5 ชนิด คือ โกร (ซอสามสาย) จยาม (จะเข้) ชะเด (ฉิ่ง) กระไลต์ (ขลุ่ย) เป็ดตั้ง (กลองเล่นสองหน้า) ทั้งหมด 12 เพลง ทำนองเพลงที่การเล่นตะแยมมอญ

ภาพที่ 20 การเล่นตะแยมมอญ คณะวงฟ้ารามัญ

งานสงกรานต์ ตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วันที่ 15 เมษายน 2542

8. สรงน้ำพระ

หลังจากการทำบุญสงกรานต์แล้ว 2 วัน ประมาณวันที่ 15 เมษายน ชาวมอญจะสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์รวมกันที่วัดสำคัญในชุมชน การสรงน้ำพระของชาวมอญจึงต้อง

¹⁷ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด, ข้อมูลการท่องเที่ยวตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, (นนทบุรี :ม.ป.พ., 2542), หน้า 19-25)

ใช้วิธีกรองน้ำผ่านรางกรองน้ำซึ่งตั้งอยู่ในโรงพิธี โรงพิธีนี้สร้างขึ้นโดยการใช้ผ้าขาวกั้น เป็นห้องสี่เหลี่ยมสำหรับตั้งพระพุทธรูปและให้พระสงฆ์นั่งให้คนกรองน้ำด้านหนึ่งเจาะเป็นประตู สำหรับพระเข้าออกด้านหนึ่งเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยมขนาดเท่ากับรางสำหรับสอดรางกรองน้ำเข้าไป ภายในห้องสี่เหลี่ยมที่กั้นด้วยผ้าขาวไว้ รางกรองน้ำนี้ทำด้วยไม้เนื้อแข็งลักษณะเหมือนรางน้ำยาว ประมาณ 3 เมตรครึ่ง มีขาตั้งสูงจากพื้นประมาณ 2 เมตร ทำด้วยไม้เนื้อแข็งเช่นกัน ตั้งรางให้ลาดเอียงประมาณ 45 องศา ปลายด้านหนึ่งสอดเข้าไปในห้องสี่เหลี่ยมที่กั้นด้วยผ้าขาวประมาณ 45 องศา ปลายด้านหนึ่งสอดเข้าไปในห้องสี่เหลี่ยมที่กั้นด้วยผ้าขาวประมาณ 50 เซนติเมตร ปลายอีกด้านหนึ่งอยู่ในห้องที่กั้นไว้ประมาณ 3 เมตร ปลายรางด้านที่สอดเข้าไปในห้องที่กั้นนั้นจะเป็น รูสำหรับให้น้ำไหลลงมารดบนองค์พระพุทธรูปและบนตัวพระสงฆ์¹⁸

จากการศึกษาวิจัยระยะเวลา 2542-2543 พบว่า ประเพณีต่าง ๆ ที่มีการรำมอญเกาะเกร็ดในงานสงกรานต์ วันออกพรรษา และงานศพพระ สามารถเปรียบเทียบเป็นตารางได้ดังนี้

¹⁸ อลิสา รามโกมุท. เกาะเกร็ด. (กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็นดี สกรีนพรินต์ติ้ง จำกัด วัดปรมย์อิกาวาส 2542) , หน้า 83 ภาพที่ 4-ภาพที่ 20 บันทึกภาพโดยนางบุญศิริ นิยมทัศน์

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการรำมอญในงานเทศกาลสงกรานต์และงานศพพระ

เทศกาลสงกรานต์	งานศพพระ
<p>วันในการจัดงานตั้งแต่วันที่ 13-15 เมษายน</p> <p>เวลา 15.00 น.</p> <p>สถานที่ ลานวัดหน้าโบสถ์</p> <p>การแต่งกาย ชุดประจำชาติมอญ ในงานมงคล สไบพาดบ่า มีสีเส้นที่ตัดกับเสื้อที่สวม</p> <p>เพลง ตั้งแต่เพลงยากจ่างหะเป็น เพลงที่ 1 ถึงเพลงนกขมิ้น เพลงที่ 12</p> <p>ระยะเวลา รำตั้งแต่เพลงที่ 1 ถึงเพลงที่ 12</p> <p>ท่ารำ จำนวนท่ารำทั้งหมด 12 ท่า</p> <p>วงดนตรี ใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลง</p> <p>วิธีการแสดง 1. มอญรำเดินออกมาตั้งแถวเรียงหน้ากระดาน 2. ทำความเคารพพร้อมกัน</p>	<p>วันในการจัดงานตั้งแต่นำศพขึ้นปราสาท พระสวดอภิธรรม 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 29-31 มกราคม 2543</p> <p>เวลา 21.00 น.</p> <p>สถานที่ หน้าปราสาท</p> <p>การแต่งกาย ชุดประจำชาติมอญ สีดำ สไบพาดบ่า สีขาวหรือสีเหลืองหรือสีไพร</p> <p>เพลง ตั้งแต่เพลงยากจ่างหะเป็น เพลงที่ 1 ถึงเพลงนกขมิ้น เพลงที่ 12</p> <p>ระยะเวลา รำตั้งแต่เพลงที่ 1-เพลงที่ 6 และเพลงที่ 7 ถึงเพลงที่ 12 หลังจากพระสวดอภิธรรมจบ 1 จบ</p> <p>ท่ารำ จำนวนท่ารำทั้งหมด 12 ท่า</p> <p>วงดนตรี ใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลง</p> <p>วิธีการแสดง 1. มอญรำเดินออกมาตั้งแถวเรียงหน้ากระดาน 2. ทำความเคารพพร้อมกัน</p>

เทศกาลสงกรานต์	งานศพพระ
<p>3. เมื่อเพลงใหม่โรงวัวจบ เพลง มอญรำบรรเลง ย่อเข้าเอนลำ ตัวทึงมือแขนทั้งสองข้างทึง แนบลำตัวรอดจังหวะ เพื่อขึ้น ทำรำเพลงที่ 1 เมื่อจบเพลง มอญรำทึงมือแขนทั้งสองข้าง ทึงแนบลำตัวรอดดนตรี บรรเลงถึง เพลงที่ 12 ปฏิบัติ อย่างนี้จบครบ 12 เพลง มอญรำทำความเคารพ</p> <p>4. มอญรำทำความเคารพและ เดินกลับ</p>	<p>3. เมื่อเพลงใหม่โรงวัวจบ เพลง มอญรำย่อเข้าเอนลำตัวทึงมือ ทั้งสองข้างทึงแนบลำตัวรอด จังหวะเพื่อขึ้นทำรำเพลงที่ 1 เมื่อจบเพลงมอญรำทึงมือแขน ข้างลำตัว ยืนตรงรอดดนตรี บรรเลงเพลงลำดับต่อไป ปฏิบัติอย่างนี้จนครบ 6 เพลง</p> <p>4. รำครบ 6 เพลง มอญรำทำความเคารพและเดินกลับ</p> <p>5. เมื่อออกไปรำอีก ปฏิบัติ เหมือนครั้งแรกที่เริ่มออกไปรำ</p>

4. การรำมอญ

รำมอญโดยทั่วไป คือ การรำประกอบวงดนตรีปี่พาทย์มอญ รำมอญที่มีปรากฏในประเทศไทย มีลักษณะการรำมอญตามโอกาสสถานที่ที่แตกต่างกัน 2 ลักษณะ

4.1 รำประกอบพิธีกรรม เรียก รำผี ซึ่งไม่มีการประกอบพิธีกรรมในเกาะเกร็ด

4.2 รำประกอบพิธีการต่าง ๆ รำทั้งหมด 12 เพลง เรียกรำมอญ 12 เพลงหรือรำมอญ เกาะเกร็ด

4.1 รำผี

เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมความเชื่อของมอญ โดยการรำวงสรวงภูตผี เทวดาให้อำนวยอวยพรเพื่อสิริมงคล ดลบันดาลให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ จึงมีการเช่นสรวงบวงพาลี ภาษามอญเรียก เล่กะนะ แปลว่ารำในประรำพิธีหรือโรงพิธี จุดประสงค์ของการรำผีมี 3 ลักษณะ

4.1.1 เป็นการแก้บนเช่น ลูกหลานของเจ้าบ้านหายสาบสูญไป คนในบ้านป่วย เจ้าบ้านจะบนบานศาลกล่าวต่อผีว่าถ้าช่วยให้คนหายคืนมากี่ดี หรือคนป่วยหายก็ดี จะรำผีถวาย

4.1.2 เป็นการขอขมาในกรณีที่เกิดการ “ผิดผี” เกิดขึ้น เช่น คนที่มีกรรมมานอนในบ้านหรือสามีภรรยาที่เป็นผีอื่นมานอนค้างในบ้าน (ในเมืองไทย บางท่านว่าถ้าเด็กที่ยังไม่ได้โกนจุกมานอนในบ้านก็เป็นการผิดผี)

4.1.3 เป็นการขอขมาผีในกรณีที่ไม่ทราบสาเหตุ เสียหายโดยการเสียบกระดูกไถลงในสมุดเสียบหาย ถ้าบังเอิญกระดูกไถไปเสียบตรงกับหน้าที่บ่งบอกว่าเหตุเภทภัยนั้นก็ต้องทำพิธีรำผีเพื่อเป็นการขอขมาเพื่อให้ผียกโทษให้

การรำผีมักทำพิธีเดือน 6 เว้นวันพระ การรำผีเป็นการจำลองประเพณีต่าง ๆ ของมอญที่ปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นการบูชา จัดพิธีแบ่งเป็น 2 วัน คือ

วันที่ 1 สร้างโรงพิธีสำหรับรำผี ปลุกโรงพิธีไม่ต้องมีฝาสำหรับที่ใช้ในพิธี ได้แก่ อ่างน้ำกล้วย อ้อย มะพร้าว ขนมชนิดต่าง ๆ อุปกรณ์ที่ใช้รำ ได้แก่ ดาบ 2 เล่ม ต้นกล้วย 2 ต้น ผูกกับเสาหน้าทั้งคู่ มีวงปีพาทย์มอญอยู่หน้าโรงพิธี

วันที่ 2 เริ่มเชิญมีต้นตระกูลเข้าไปในโรงพิธี ทุกคนเวียนรอบโรงพิธี ต่อไปรำถวายแต่ละคน โดยเริ่มแก้บน ใครบนว่ารำมอญถวายก็ให้รำมอญ ใครบนว่ารำดาบก็ให้รำดาบต่อไปรำบูชาผีเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าในหมู่บ้าน หลังจากนั้นฟันต้นกล้วย โปรยข้าวตอกอาบน้ำให้ต้นผี¹⁹

เพลงรำผีของจังหวัดปทุมธานีใช้บรรเลงในปัจจุบันนี้ได้แก่

1. เพลงปะละ (เพลงเชิญ) เป็นเพลงที่ใช้สำหรับการเชิญผีจากบ้านเรือนมายังโรงพิธี ความหมายของเพลงหมายถึงการกราบบูชา หรือบอกเล่าให้ผีรับทราบ
2. เพลง 12 ภาษา หรือเพลงรำมอญ บรรเลงเพื่อให้คนในบ้านหรือเจ้าของบ้านมารำบูชาผีหรือเพื่อแก้บน
3. เพลงประจำบ้าน บรรเลงเพื่อบอกให้ผีบ้าน ผีเรือน รับรู้และให้ผีได้กินอาหารที่ทำการบวงสรวงหรือแก้บน
4. เพลงดาวกระจาย ใช้เวลาที่มีการทำพิธีอาบน้ำนาคและการบวงสรวง
5. เพลงพระฉันมอญ ใช้เวลาที่พิธีพระฉันอาหาร
6. เพลงฟันดาบ ใช้เวลาที่กลับจากการทอดผ้าป่าแล้วจะมีการละเล่นที่เรียกว่า ฟันดาบ เพื่อความสนุกสนาน คือเป็นการฉลองผ้าป่า

¹⁹ สัมภาษณ์ สมชาย มอญตะ, หัวหน้าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ, บางกระเจ้า 20 ธันวาคม 2543.

7. เพลงเร้วมอญ บรรเลงเมื่อมีการละเล่นสนุกสนาน เช่น การชนไก่ ชนช้าง เป็นต้น

8. เพลงเซ่นเหล้ามอญ บรรเลงเมื่อมีการทำพิธีเลี้ยงเหล้าให้แก่เจ้าตามความเชื่อ
มาดืมสุราที่ถวายหรือบวงสรวง

ปัจจุบันการรำผีของชาวมอญ ยังคงมีปรากฏอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรสาคร
จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 21 พิธีรำผี

เชื้อเพื่อภาพโดย สายสุนีย์ ชาวปลื้ม อาจารย์ภาควิชาดนตรีสถาบันราชภัฏพระนคร

พิธีรำผีจากการวิจัยพบว่า รำผี ใช้เพลงรำมอญ 12 เพลง ประกอบในพิธีกรรม ด้วยการบรรเลง ในบางครั้งมีทำรำประกอบเป็นบางเพลงขึ้นอยู่กับผู้ที่กำกับและได้งผู้ทำพิธีเป็นผู้กำหนดทำรำ

จากการศึกษารำมอญผู้วิจัยพบว่าพิธีรำผีในชุมชนมอญเกาะเกร็ดไม่มีการจัดพิธีกรรมนี้ ชุมชนมอญเกาะเกร็ด มีแต่การทรงเจ้าพ่อด้วยการรำถวายเจ้าพ่อเกษแก้วในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 โดยจัดงานที่หน้าศาลเจ้าพ่อเขาตกหรือศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว ไชยฤทธิ์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 1 มีขั้นตอนการจัดพิธีรำถวายเจ้าพ่อตามลำดับดังนี้

ตอนเช้า ชาวบ้านจัดสำรับอาหารถวายพระสงฆ์ที่หน้าศาล

ตอนบ่าย ชาวบ้านร่วมพิธีถวายเครื่องเซ่น ได้แก่ ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง ก๋วยเตี๋ยว ข้าวสุก ไข่ต้ม

ตอนเย็น รำถวายเจ้าพ่อโดยใช้เพลงรำมอญเพลงที่ 7 ชื่อเพลงซ้าดยาด และมีผู้ทำพิธี เรียกคนทรง เมื่อเริ่มรำร่างทรงเชิญเจ้าพ่อเกษแก้วเข้าสิงร่างบ้าง เชิญวิญญาณเจ้าพ่อที่อื่นบ้างคือเจ้าพ่อเขาตก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 22 ศาลเจ้าพ่อเกษแก้ว
ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด

4.2 รำมอญ 12 เพลง หรือรำมอญเกาะเกร็ด

คือ การรำที่แสดงคารวะต่อบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญู และโดยรำในงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญ พระราชพิธีสำคัญของไทย โอกาสการแสดงรำในงานมงคล และ

อวมงคล ลักษณะรำมอญนี้ รำทั้งหมด 12 เพลง จำนวนท่า 12 ท่า ใช้เครื่องดนตรีวงปี่พาทย์มอญประกอบการรำ ภาษามอญเรียกว่า “ละะ ปัวละเป็น” หมายถึงการรำตามจังหวะเสียงตะโพน

จากเอกสารบทความที่ปรากฏว่า รำมอญมีมานานและเกี่ยวข้องกับพิธีต่าง ๆ ในประเทศไทย และใช้คำว่ารำมอญรำ ผู้วิจัยพบว่ามอญรำคือผู้หญิงที่รำมอญทั้งหมด 12 เพลง โดยรำตามจังหวะตะโพน

จากบทความเรื่องมอญรำของทองคำ พันนันทิ ในวารสารวัฒนธรรมไทย ปีที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2524) กล่าวไว้ว่า

มอญรำ เป็นประเพณีของชาวมอญมาแต่โบราณ ใช้แสดงกับงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานบวชนาค งานแต่งงานและงานฉลองอื่น ๆ แม้แต่ในพระราชวังสมัยโบราณ ชาวมอญได้จัดเป็นประเพณีในงานราชการด้วย ครั้นเมื่อชาวมอญพากันอพยพเข้ามาในประเทศไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราวพุทธศักราช 2202 ก็ได้นำประเพณีการแสดงมอญรำเข้ามาใช้เป็นประจำในหมู่มอญด้วยกัน และการแสดงดังกล่าวนี้ได้วิวัฒนาการเรื่อยมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

รำมอญโอกาสแสดงในงานอวมงคล สมัยกรุงธนบุรีจัดพิธีพระราชทานเพลิงพระศพในกรมขุนอินทรพิทักษ์และพระเจ้าบรมวงศ์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช ในงานนี้มีมหรสพต่างร่วมสมโภชมากมายและการแสดงมอญรำได้ถูกเกณฑ์มาร่วมงาน ปรากฏหมายรับสั่งต่อไปนี้

วันพฤหัสบดี แรม 2 ค่ำ เดือน 2 จุลศักราช 1138²⁰ ปีมอก อัฐศก มีหมายเวรนายครุรัฐอัคร์ นายเวรมหาดไทยมาว่า ด้วยพระยารามรับสั่งใส่เกล้าฯ สั่งว่าจะได้พระราชทานเพลงพระศพในกรมขุนอินทรพิทักษ์ พระเจ้าบรมวงศ์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช ณ วัดบางยี่เรือนอก

โรงจิวใหญ่ พระยาราชเศรษฐีฯ ปลุกโรง 1

โรงละครเขมร โรง 1 เขมรปลุกไม้จากในกรม โรง 1

โรงรามัญใหม่รำ โรง 1 พระยารามัญวงให้รามัญปลุก โรง 1

กลางวัน โขนโรงใหญ่ 2 โรง ๆ ละ 7 ตำลึง วันละ 14 ตำลึง

รามัญใหญ่รำวันละ 1 ตำลึง 2 บาท 3 วัน เงิน 4 ตำลึง 2 บาท รามัญเก่า รำวันละ 2 ตำลึง 2 บาท 3 วัน เงิน 7 ตำลึง 2 บาท²¹

²⁰ พ.ศ.2319

²¹ ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น “การศึกษาวัฒนธรรมดนตรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539), หน้า 34-43.

ส่วนในงานพิธีที่เป็นมงคล ปราภฏหลักฐานตามหมายรับสั่งเรื่องโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตในสมัยกรุงธนบุรี การแสดงรำมอญได้ถูกเกณฑ์เข้าร่วมสมโภชเฉลิมฉลองในพิธี ดังปราภฏหมายรับสั่งดังนี้

ครั้น ณ วันอังคาร ขึ้น 2 ค่ำ เดือน 4 เพลาเช้า ลั่นเกล้าฯ ขึ้นไปรับแก้วมรกต ณ พระตำหนักบางธรณี ครั้งเพลาย่ำ 3 โมง ทรงให้แห่ลงพระนครธนบุรี เป็นเรือแห่หน้าเครื่องเล่น โขนลงสามป้าน หลวงรักษาสมบัติ จิวลงสามป้าน พระยาราชเสนา 1 หลวงรักษาสมบัติ 1 (รวม) 2 ละครไทย เรือคู่ชัก (เรือ) โขมดยา (เรือ) ตั้งลงมา ชักละครรำ 3 รามัญรำ 1

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การแสดงรำมอญมีส่วนร่วมในการแสดงสมโภช ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล

ในรัชกาลที่ 1 มอญรำร่วมแสดงสมโภชอย่างหนึ่งในงานพระราชพิธีสำคัญ ดังปราภฏในโคลงถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิพระเจ้าหลว่ง พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุนทร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พรรณนาเป็นจดหมายเหตุงานถวายพระเพลิง และฉลองอัฐิพระชนกชนนีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดังโคลงต่อไปนี้

มอญรำขำจรีตค้อน	งอนคม
รำระมัดระเมียนนม	นาศพริ้ง
กล้องแกล้งดุงกลึงกลม	เอวกล่อม
คนมักล็กลอบทัง	ที่เนียนนาง ²²

นอกจากนั้น กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้รวบรวมเรื่องราวสาระสำคัญเกี่ยวกับงานพระเมรุมาศ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการแสดงเกี่ยวกับพระราชพิธีพระบรมศพ ปราภฏว่ามีมอญรำ แสดงถึงความต่อไปนี้

ในสมัยโบราณ การจัดงานพระบรมศพ เมื่อถึงเวลาถวายพระเพลิงนั้น จะได้มีการเตรียมการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5-7 เดือน นับตั้งแต่ปลุกสร้างพระเมรุมาศและเตรียมเครื่องประกอบอิสริยยศในกระบวนต่าง ๆ ให้พร้อม เมื่อเวลาถวายพระเพลิงซึ่งเป็นเวลาดำเนินการประมาณ 10-15 วัน จะได้มีการแสดงมหรสพสมโภชประกอบด้วย เท่าที่ปราภฏในงานพระเมรุครั้งรัชกาลที่ 1 ได้กล่าวถึงการเล่นสมโภชคือมอญรำ ละคร โขน หุ่น หนัง จิว เทพทอง โมงครุ่ม ไต้ไม้ แพนรำ ไต้ลวด กายกรรม เพื่อให้ประชาชนได้ชมด้วย และถือว่าเป็นงานที่ออก

²² ยัม บัณฑยงกูรและคนอื่น ๆ. งานพระเมรุมาศสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2528, หน้า 113.

ทุกขีในเวลาเดียวกัน²³

ยังปรากฏหลักฐานเมื่อครั้งเฉลิมฉลองวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อ พ.ศ.2343 มีการแสดงมอญรำดังปรากฏหลักฐานว่า “และมีโขงโมงคิโรงใหญ่ หุ่น ละคร มอญรำ ระบาย รำแพน แล้วให้มีหนังคีนละ 7 โรง”²⁴

นอกจากนี้ปรากฏหลักฐานในงานพระบรมศพ รัชกาลที่ 4 พ.ศ.2414 ดังนี้
ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันเสาร์ ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 4 เวลาตี 11 ห่ม จะได้เชิญพระโกศพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงพระยานมาศสามลำคาน ตั้งกระบวนแห่งตามสกลมารค...มีโขง หุ่น หนัง โรงรำ ระบาย ละคร มอญรำ จิวสิงโต มังกร ไม้ต่ำ ไม้สูง คาบค้อน นอนร้านหอกดาบ สมโภชแรมอยู่ 7 วัน 7 คืน²⁵

ในสมัยรัชกาลที่ 5 หลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งก็คือจารึกแผ่นศิลาหน้าพระอุโบสถวัดประมัยยิกาวาส เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกประวัติที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดนี้ กล่าวถึงการสมโภช พ.ศ.2417 เฉลิมฉลองไว้ดังนี้

มหรสพครบเครื่องฟ้อน	ประจำงาน
โขงหุ่นละครขาน	พาทยฆ้อง
มอญรำระบำการ	จำอวดเอิกเออย
ครั้นครีกกีกปีก้อง	จวบสิ้นการฉลอง ²⁶

นอกจากหลักฐานต่าง ๆ แล้ว ในวรรณคดีไทยเรื่องพระอภัยมณี อิเหนา กล่าวถึงมอญรำ แสดงสมโภชหรือเฉลิมฉลองในงานมงคลต่าง ๆ ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

สำเนียงฆ้องกลองสมโภชอุโฆษครีก

อีกทีกทั่วไปทั้งไอศวรรย์

โขงละครมอญรำระบำบัน

ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืนต่างชื่นชม

(ตอนแต่งงานพระอภัยมณี ตอน 23)

²³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 14.

²⁴ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2531) หน้า 83-84.

²⁵ ยี่ม บันทยาการ และคนอื่น ๆ. งานพระเมรุมาศ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 182.

²⁶ ไพโรจน์ บุญผูก. “ปีพาทย-มอญรำ” ในดนตรีไทยอุทิศศึกษา ครั้งที่ 26 (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2538), หน้า 167

ผู้ใหญ่อยู่ข้างโขนเมืองฝล็ก
 บ้างก็นึกเวทมน้ำตาไหล
 หุ่นละครมอญรำระบำไทย
 เพลงปรบไก่เทพทองร้องค่างคาว
 (ตอนแต่งงานสินสมุทร ตอน 4)

บัดนั้น

ฝ่ายพวกมหรสพน้อยใหญ่
 โขนละครมอญรำระบำใน
 แหงวิสัยไต่ลวดประกวอดกัน
 (ตอนแต่งงานอินเหนา)²⁷

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มอญรำเป็นนาฏศิลป์มอญที่มีปรากฏในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีส่วนร่วมในงานพระราชพิธี พระพิธีต่าง ๆ งานสมโภช งานเฉลิมฉลอง ทั้งงานที่เป็นมงคลและอวมงคล การมีส่วนร่วมของมอญรำในงานต่าง ๆ เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในไทย

ในการทำวิจัยครั้งนี้พบว่ามอญรำในปี พ.ศ.2542-พ.ศ.2543 ส่วนหนึ่งอยู่ที่เกาะเกร็ด จากจำนวนประชากรหญิงเชื้อสายมอญในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 ทั้งหมด 1,125 คน มอญรำ 70 คน มีอายุ 40-60 ปี และนักเรียนที่เรียนโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส ประมาณ 30 คน มีการรำมอญด้วยการถ่ายทอดทำรำ เป็นลักษณะเครือญาติ จากการศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยสอบถามผู้อาวุโส ได้แก่ พันโทเฉลย แก้วสุข ผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 5 และนายสมเชตต์ สุขศีลธรรม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ทำให้ทราบว่ามอญรำ 2 ท่าน ที่ทำการถ่ายทอดฝึกหัดทำรำมอญให้กับเยาวชนและผู้สนใจ มอญรำทั้ง 2 ท่าน ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้อนุรักษ์นาฏศิลป์มอญ ดังกล่าว คือนางสุนทรี ลำไยทอง และนางปรุง วงศ์จำนงค์ โดยผู้วิจัยศึกษาประวัติ และผลงานของท่านมาดังต่อไปนี้

²⁷ สุริยา คงประเสริฐ, "ทะแยมมอญ" หนังสือการละเล่นพื้นบ้าน ศูนย์สังคีตศิลป์ (รวมสุจิตร์ด้านการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมือง พ.ศ.2522-2524), หน้า 19.

1. ประวัติครูสุนทร ลำไยทอง (สอาด)

ครูสุนทร ลำไยทอง เกิดเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2463 ปัจจุบันอายุ 81 ปี บิดาชื่อ นายอินทะ เหนียกหนู มารดาชื่อ นางแม่น เหนียกหนู บิดามารดามีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ท่านเกิดที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีพี่น้อง 7 คน ท่านเป็นบุตรสาวคนโต และน้อง 6 คน ปัจจุบันมีชีวิต 2 คน คือ นางสาวสุดสงวน เหนียกหนู อดีตเคยรับราชการอยู่โรงเรียนสตรีรัตนบุรี ปัจจุบันรับจ้างสอนพิเศษ ส่วนน้องคนสุดท้าย ชื่อ นางสาวสมร โกมารกุล ณ อุทยาน อดีตเป็นนายทหาร ปัจจุบันปลูกต้นไม้ขาย ท่านได้สมรสกับนายประวิทย์ ลำไยทอง อาชีพรับราชการเป็นเสมียนตราจังหวัดพิจิตร ปัจจุบันถึงแก่กรรม ท่านมีบุตรธิดา 8 คน ได้แก่ นายวีระ ลำไยทอง นางมานิตา อินประเสริฐ นางมารศรี ศรีชัย นายปิยะ ลำไยทอง นางสุวิมล ลำไยทอง ร้อยโทอนุสารณ์ ลำไยทอง (ถึงแก่กรรม) นายนพพร ลำไยทอง นายธาดา ลำไยทอง

ปัจจุบันพักอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 4 หมู่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11000

การศึกษา

จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประชาบาลวัดฉิมพลี อายุ 7 ปี ในขณะนั้นท่านเริ่มสนใจรำมอญ โดยเรียนรำมอญจากคุณยายแถม คุณยายปริก ชาวตะเคียน เริ่มเรียนรำมอญหลังเลิกเรียนในตอนพลบค่ำตั้งแต่เวลา 19.00 น. ถึง 21.00 น. ทุกวัน หลังจากเลิกโรงเรียน โดยท่านพายเรือไปบ้านครูปริกพร้อมตะเกียงและน้ำมันก๊าด เพื่อให้จุดให้แสงสว่าง ขณะเรียนวิธีเรียนฝึกหัดรำมอญ ต้องฝึกร้องทำนองเลียนเสียงจิ้งหะหน้าทับของตะโพนเสียงดังนี้ “เปริง เปริง เตะ เต็ง ทัง ทัง” เมื่อเลียนเสียงจิ้งหะเพลงได้ ต่อทำรำด้วยการฝึกทั้งมือให้พอดีกับจังหวะของตะโพน ครูปริกจะรำนำหน้าทุกครั้งด้วยการฝึกเขยิบเท้าไปด้านข้างทีละน้อยตามจังหวะ ใช้การรำเป็นส่วนมากไม่เน้นการเคลื่อนไหว โดยเน้นท่าที่สง่าหลังตรง แต่อ่อนช้อยในขณะรำ การก้าวเท้า ก้าวไปข้างหน้า เขยิบออกด้านข้าง ยุบตัวก่อนก้าวและยืดยุบอยู่กับที่ ภายหลังจากการฝึกหัดรำมอญเกาะเกร็ดแต่ละเพลงได้จนครบ 12 เพลง ครูปริกได้ให้ครูสุนทรรำมอญออกงานครั้งแรกงานศพพระที่วัดปรมัยยิกาวาส

ผลงานด้านนาฏศิลป์มอญ

1. ครูสอนรำมอญในหมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด
2. พ.ศ.2476 ท่านได้ออกแสดงรำมอญเกาะเกร็ด ครั้งแรกในงานศพพระอาจารย์ ละโว้ วัดปรมัยยิกาวาส

3. พ.ศ.2536 เป็นอาจารย์พิเศษในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญสอนนาฏยศิลป์มอญแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏพระนคร
4. พ.ศ.2536 ท่านนำนาฏศิลป์มอญที่ท่านสอนนักศึกษาสถาบันราชภัฏร่วมแสดง นำเผยแพร่ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 รายการ ย้อนทางอย่างไทย
5. พ.ศ.2538 เป็นกรรมการกิตติมศักดิ์ ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏพระนครจนถึงปัจจุบันนี้
6. พ.ศ.2539 ปีการท่องเที่ยวไทย ท่านและชาวมอญเกาะเกร็ด รำมอญเกาะเกร็ด เผยแพร่ ณ สนามหลวง
7. พ.ศ.2540 ท่านรำมอญร่วมกับชุมชนมอญ ในเกาะเกร็ด ต้อนรับเจ้าชายซิกส์ (ประธานโอลิมปิก) ทรงเยี่ยมชมเกาะเกร็ด
8. พ.ศ.2542 ท่านเป็นกรรมการกิตติมศักดิ์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏพระนคร²⁸

ภาพที่ 23 ครูสุนทรี ลำไยทอง

²⁸ สัมภาษณ์ สุนทรี ลำไยทอง, ครูสอนรำมอญเกาะเกร็ด, 4,11 พฤศจิกายน 2542

2. ประวัติครูปรุง วงศ์จำนงค์ (มะลิ)

ครูปรุง วงศ์จำนงค์ (มะลิ) เกิดวัน 5 กุมภาพันธ์ 2471 ปีมะโรง ปัจจุบัน อายุ 71 ปี บิดาชื่อ กรี ศิริวรรณ มารดาชื่อ กอน ศิริวรรณ พี่น้อง 8 คน ปัจจุบันเหลือ 2 คน คือ นางปรุง วงศ์จำนงค์ นางสาวกร ฉายะกุล คู่สมรส ชื่อนายทวี วงศ์จำนงค์ มีบุตรธิดา 3 คน คือ นายเสรี วงศ์จำนงค์ นางสาววิศรา วงศ์จำนงค์ และนางสาวเสาวนีย์ วงศ์จำนงค์ ปัจจุบันพักอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 78 หมู่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การศึกษา

จบการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประชาบาลวัดฉิมพลี และเรียนต่อ โรงเรียนแสงสวัสดิ์วิทยาการปัจจุบัน (โรงเรียนปรมัยยิกาวาส)

อายุ 6-7 ขวบ เริ่มเรียนกับครูปรัก ซึ่งเป็นคุณย่าของครูปรุง และฝึกหัดกันมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษสอนรำมอญให้กับโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส

ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์มอญ

1. อาจารย์สอนรำมอญเกาะเกร็ด ที่โรงเรียนสตรีนนทบุรี
2. แสดงละครเรื่อง เจ้าพระยาเจ๋ง ที่วังสราญรมย์ ในงานฤดูหนาว
3. อาจารย์สอนรำมอญที่โรงเรียนอัมพวัน จังหวัดลพบุรี
4. อาจารย์สอนรำวัดลุ่ม
5. อาจารย์สอนรำที่จังหวัดอ่างทอง
6. อาจารย์สอนรำที่โรงเรียนวัดทางหลวง
7. อาจารย์สอนรำมอญที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเนื่องในงานเปิด

อาคารสมเด็จพระเทพรัตนสยามบรมราชกุมารีเสด็จเมื่อประมาณ พ.ศ.2534

ปัจจุบัน

ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดรำมอญเกาะเกร็ดที่ยังคงมีสุขภาพแข็งแรงคนเดียว เป็นอาจารย์พิเศษ โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส และเป็นผู้จัดการแสดงรำต่าง ๆ ของมอญ ในงานต้อนรับแขกเยี่ยมชมเกาะเกร็ดทุกวัน²⁹

²⁹ สัมภาษณ์ ปรุง วงศ์จำนงค์, ครูสอนรำมอญเกาะเกร็ด, 24, 25 และ 30 กันยายน 2542

ภาพที่ 24 ครูปรุง วงศ์จำนงค์ (มะลิ)

วิธีการถ่ายทอดฝึกหัดทำรำมอญของครูทั้ง 2 ท่าน มีลำดับขั้นดังนี้

1. ก่อนฝึกหัดรำมอญมีการไหว้ครูและบรรพบุรุษของมอญด้วยการบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนที่บริเวณกลางลานบ้าน
2. ฝึกหัดร้องทำนองจังหวัดเสียงตะโพนและกลองในแต่ละเพลงเริ่มจากเพลงที่ 1
3. ฝึกหัดการเคลื่อนไหวด้วยการเขยิบเท้า
4. ครูทำท่ารำให้ดูก่อนในแต่ละเพลง
5. ครูอธิบายการวางมือแขน การเอียงศีรษะ การใช้ลำตัวและการย่อเข่า
6. ครูแนะนำท่ารำที่ถูกต้องเกี่ยวกับระดับวางมือและแขน การใช้ไหล่ ด้วยการสัมพันธ์กับท่ารำผู้เรียนให้ถูกต้อง
7. เมื่อต่อท่ารำจบ 1 เพลง ให้รำซ้ำ 4-5 ครั้ง โดยผู้เขียนไล่ทำนองจังหวัดด้วยปากเปล่า แล้วจึงเปิดเครื่องบันทึกเสียงประกอบท่ารำ

8. ครูถ่ายทอดทำรำไปเรียกชื่อทำในแต่ละเพลงและชื่อทำย่อย แต่จะเรียกทำด้วยการออกเสียงทำนองตะโพนกลองแทน

9. ครูต่อทำรำมอญในเพลงต่อไป ผู้เรียนต้องเริ่มรำตั้งแต่เพลงที่ 1 ก่อนทุกครั้ง

10. ครูต่อทำรำจบ ผู้เรียนก้มกราบเป็นการขอบคุณครูผู้สอน การก้มกราบกระทำก่อนเริ่มรำเป็นการไหว้ครูผู้สอนและระลึกถึงครูที่ล่วงลับไปแล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่าการสอนรำของครูทั้งสองไม่คิดค่าเรียน เป็นการสอนในระบบเครือญาติและเพื่อต้องการอนุรักษ์ทำรำมอญทั้ง 12 เพลงให้คงอยู่ต่อไป

3. กลุ่มผู้รำเยาวชน

ตั้งแต่อายุ 16-24 ปี ที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด ปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อเยาวชนมอญโดยรอบมากขึ้น ประกอบกับโดยเข้ารับการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร จึงได้นำทำรำที่เรียนอยู่นำมาดัดแปลงปรับปรุง ทำรำมอญเกาะเกร็ด 12 เพลง ให้ทันสมัยมากขึ้น จุดประสงค์เพื่อให้ผู้ชมเกิดความประทับใจในการทำรำ เพื่อผลทางด้านธุรกิจ กลุ่มเยาวชนนี้บางกลุ่มเป็นลูกหลานชนเชื้อสายมอญ บางกลุ่มเป็นเพื่อนที่อาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่นอกเกาะเกร็ดมิใช่ชนเชื้อสายมอญ

4. กลุ่มนักเรียน

โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส ตั้งแต่อายุ 12-15 ปี นักเรียนในกลุ่มนี้ได้รับการฝึกหัดรำมอญเกาะเกร็ดจากครูปรุง วงศ์จำนงค์

การสอนรำมอญ ของครูปรุง วงศ์จำนงค์ ท่านสอนอาทิตย์ละ 2 ชั่วโมง ให้กับนักเรียน นักเรียนมี 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งถิ่นฐานอยู่ในเกาะเกร็ด อีกกลุ่มหนึ่งมิใช่ชนเชื้อสายมอญ อาศัยอยู่นอกเกาะเกร็ด นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่สนใจในการทำรำมอญเกาะเกร็ด สนใจรำไทยที่มีคำร้องและเข้าใจง่ายกว่าเพราะรำมอญเกาะเกร็ดท่วงท่าต้องนิ่มนวลและช้า อาศัยความพร้อมเพียงในการทำ นักเรียนในกลุ่มนี้จำเป็นต้องรำมอญเกาะเกร็ดให้ครบ 12 เพลง เพื่ออนุรักษ์ทำรำมอญในคราวจัดงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ของมอญทุกครั้งจะนำนักเรียนกลุ่มนี้ออกแสดง

สรุป

กลุ่มชนเชื้อสายมอญมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า เมาะตะมะและหงสาวดี ถูกพม่ารุกรานจนเสียเอกราช ในที่สุดไม่สามารถรวมแผ่นดินเป็นประเทศ มีการอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยเหตุผลทางการเมือง โดยเข้ามาตั้งรกรากมา ตั้งแต่จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี ส่วนมอญในตำบลเกาะเกร็ด ตั้งถิ่นฐานในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสถานที่ตั้งอยู่บนเกาะมีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบจึงเรียกมอญเกาะเกร็ดตามชื่ออำเภอปากเกร็ด มีหมู่บ้านภายในเกาะ 7 หมู่บ้าน มีวัดที่สำคัญทางศาสนา 6 แห่ง หมู่บ้านที่เป็นชุมชนชาวมอญคือ หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 7 ส่วนหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ประชากรเชื้อสายไทย จีนและแขกอิสลาม

การดำรงชีวิตประจำวันประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากกวานอานต่าง ๆ ซึ่งมีความชำนาญด้านการปั้นของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น หม้อ อ่าง กระจ่าง เป็นต้น โดยอาศัยวัสดุคือดินเหนียวกลางเกาะซึ่งมีคุณภาพเหนียวเหมาะสำหรับการปั้น นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพการเกษตรกรรมทำสวน ทำนาและปลูกผักปลอดสารพิษและประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้างนอกเกาะเกร็ด ชุมชนมอญมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์สืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน มีอาหารพื้นบ้านคล้ายของคนไทย อาหารที่นิยมรับประทานคือแกงมะตาด หน่อกะลา ข้าวแช่ และขนมจีน มีภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเอง ภาษามอญพูดในการสื่อสารกันในชีวิตประจำวันภายในกลุ่มของตน ใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางกับสังคมภายนอก ชุมชนมอญมีความเชื่อและการนับถือผีบรรพบุรุษ ในเกาะเกร็ดมีการทรงเจ้าในหมู่ที่ 1 คือเจ้าพ่อเกษแก้ว

ชุมชนมอญมีประเพณีกระทำปฏิบัติตลอดทั้งปีสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวมอญจนถึงปัจจุบันคือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีทางศาสนาในวันสำคัญและประเพณีเนื่องในเทศกาล ประเพณีที่ชุมชนมอญยังคงรักษาอยู่คือประเพณีเนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์ มีสงฆ์น้ำพระ แห่งทางหงส์ แห่งข้าวแช่ รำมอญ 12 เพลง แห่งปลาแห่นก การละเล่นสะบ้า ก่อพระเจดีย์ทราย การละเล่นสะบ้า และการเล่นตะแยมอญ

รำมอญเป็นการรำที่ใช้ผู้หญิงรำ ประกอบเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์มอญ มี 2 ลักษณะคือ รำมอญที่รำประกอบพิธีกรรม โดยได้ง เรียกรำผี ในเกาะเกร็ดไม่มีพิธีกรรมนี้ มีแต่รำวงสงกรานต์เจ้าพ่อเกษแก้ว รำมอญอีกลักษณะหนึ่งที่มีอยู่ในประเพณีเทศกาล คือ รำมอญ 12 เพลง ชาวมอญเกาะเกร็ดคงรักษารูปแบบการรำมอญ 12 เพลง และเรียกรำมอญเกาะเกร็ด

ปัจจุบันมีครู 2 ท่าน คือ ครูสุนทรี ลำไยทอง และครูปรุ้ง วงศ์จำนงค์ ให้การถ่ายทอดฝึกหัดรำมอญในเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป ทั้งภายในเกาะเกร็ดและนอกเกาะเกร็ดสังเกตได้จากผลงานของท่านทั้ง 2 นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้รำเยาวชนและนักเรียนในเกาะนี้ มีส่วนร่วมกันเผยแพร่รำมอญ ซึ่งได้รับการฝึกหัดมาบ้างและนำมาประยุกต์ปรับปรุงให้สวยงามตามความนิยมของผู้ชมและงานที่รับแสดง